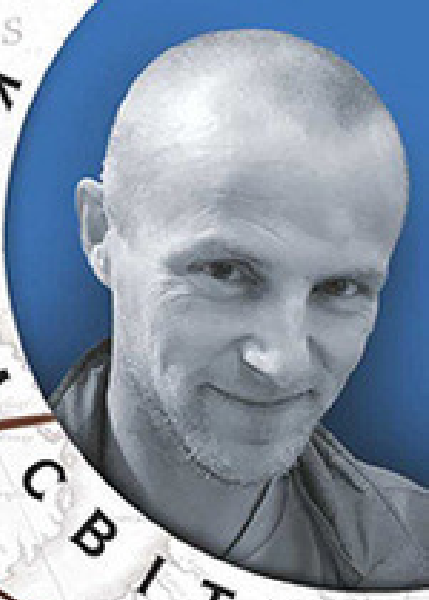
TENTRIONALIS

Ю НЕСБЬО

КАРТА СВІТУ

ТАРГАНИ

СКАНДИНАВСЬКИЙ
ГОСТРОСЮЖЕТНИЙ РОМАН

FOLIO

Ю Несбьо
Таргани

За чутками норвезької колонії в Таїланді, посол Норвегії загинув на початку шістдесятих у Бангкоку, аж ніяк не розбившись в автівці – він був убитий за вельми загадкових обставин. У Міністерстві закордонних справ чутки не підтвердили, і труп було кремовано наступного ж дня, причому від офіційного розтину відмовилися.

Збіг героїв і подій у романі з дійсністю слід вважати випадковим. Дійсність набагато неймовірніша.

Бангкок, 23 лютого 1998 року

Розділ 1

Умикається зелене світло, і гуркіт машин, мотоциклів та туктуків – триколісних мопедів-таксі – наближається, так що Дім відчуває, як вібрує скло універмагу «Робертсон». Її машина також рушає з місця, і вітрина з довгою червоною сукнею лишається далеко позаду, тане у вечірніх сутінках.

Вона взяла таксі. Їхала не в якомусь там напхом напханому автобусі, не в проїденому іржею туктуці, а в справжньому таксі, з кондиціонером, і за кермом сидів мовчазний водій. Вона з насолодою опустила голову на підголовач. Жодних проблем. Мимо пронісся мопед, дівчина на задньому сидінні вчепилася в хлопця в червоній футболці й шоломі з наличчям: її відсутній погляд ковзнув по таксі. Тримайся міцніше, подумала Дім.

На вулиці Рами IV водій опинився у хвості у вантажівки, вся курява від якої неслася просто на них, ще й так, що крізь чорний густий вихлоп не вдавалося розгледіти номер. Завдяки кондиціонеру запах із машини швидко вивітрився. Щоправда, не до кінця. Вона злегка помахала рукою перед носом, демонструючи свою відразу, і водій, поглянувши в дзеркало, рвонув уперед. Мовляв, жодних проблем.

Так було не завжди. Вона виросла в родині, де було шестеро дівчат. Забагато, вважав батько. Їй ледь виповнилося сім років, коли вони стояли на путівці, кашляючи від жовтого пилу, і махали услід повозу, що, підстрибуючи уздовж рудуватого каналу, усе віддалявся, а з ним – і їхня старша сестра. Їй дали з собою чисту білизну, квиток на поїзд до Бангкока й адресу в Патпонгу, записану на звороті візитівки, і вона, відправляючись, умивалася сльозами, а Дім махала їй услід так відчайдушно, що ледь рука не відвалилася. Мати погладила молодшу по голівці, сказавши, що все не просто, але, з іншого боку, не так уже й погано. Принаймні, їхній сестрі не доведеться стати *квай* і ходити по дворах, поки не вийде заміж, як

колись їхня мати. До того ж міс Вонг обіцяла піклуватися про дівчинку. Батько кивнув, і, сплюнувши бетель крізь потемнілі зуби, додав, що *фаранги* в барах добре платять за новеньких.

Дім не зрозуміла, хто такі *квай*, але допитуватися не стала. Звісно, вона знала, що це слово означає «бик». Як і багато інших у цій місцевості, вони не мали коштів, аби придбати собі бика, так що брали худобу лише на деякий час, щоб зорати поле для рису. Пізніше вона дізнається, що дівчина, яка ходить із биком по дворах, теж називається *квай* і що її послуги також продаються. Так заведено: може, їй пощастить, і вона зустріне селянина, який захоче лишити її в себе, поки вона ще не стара.

Якось, коли Дім виповнилося п'ятнадцять, батько покликав її, наближаючись до дочки, що працювала на рисовому полі: у руках він тримав капелюх, і сонце світило йому в спину. Вона відповіла не одразу, і, випроставшись, поглянула на зелені пагорби довкола їхнього крихітного дворика, а потім, заплющивши очі, прислухалася до співу птаха-сурмача в гіллі дерев і вдихнула аромат евкаліпта й гевеї. Вона знала, що настала її черга.

У перший рік вони жили в одній кімнаті вчотирьох: четверо дівчат ділили одна з одною все – постіль, їжу й одяг. Найважливіше було останнє, бо без гарного вбрання неможливо було привабити вигідних клієнтів. Вона навчилася танцювати, усміхатися, вміла тепер розрізняти, хто хоче просто випити з нею, а хто – переспати. Батько домовився з міс Вонг, що та буде надсилати гроші додому, тому перші роки Дім ниділа в злиднях, але міс Вонг була нею задоволена і поступово стала лишати їй більше.

У міс Вонг були підстави бути задоволеною, адже Дім працювала як каторжна і її клієнти охоче купували напої. І міс Вонг залюбки й далі лишала б її у себе. Якось один японець навіть зібрався женитися на Дім, але передумав, коли вона попросила купити їй квиток на літак. Ще один, американець, брав її з собою до Пхукета, потім відправив за свій кошт назад і купив їй діамантову каблучку.

Наступного ж дня після від'їзду американця Дім віднесла каблучку в ломбард.

Дехто платив мало й посилав її під три чорти, якщо вона намагалася сперечатися; інші скаржилися міс Вонг, коли Дім відмовлялася виробляти все, що їй наказували. Вони не розуміли, що міс Вонг уже отримала своє з тих грошей, що вони сплатили в барі за послуги Дім, і тепер дівчина сама собі пані. Пані. Вона згадала червону сукню у вітрині магазину. Мати казала правду: все не просто, але все не так уже й погано.

І вона намагалася зберегти невинну усмішку й веселий сміх. Клієнтам подобалося. Мабуть, тому вона й отримала роботу за оголошенням Ванга Лі в газеті «Тай Рат», у розділі G. R. O., або «Guest Relation Officer».[1] Ванг Лі – низькорослий, майже чорний китаєць, власник готелю на Сукхумвіт-роуд, клієнтів мав здебільшого з вельми специфічними бажаннями, але не такими вже й особливими, щоб вона не могла їх задовольнити. Відверто кажучи, їй це подобалося навіть більше, ніж нескінченні танці в барі. До того ж Ванг Лі добре платив. Єдина незручність була, мабуть, у тому, що доводилося довго добиратися до його мотелю з квартири в Банглапху.

Бісові затори! Коли вони укотре зупинилися, вона сказала водієві, що вийде тут, хай навіть доведеться пройти шість смуг, щоб дістатися до мотелю на протилежному боці вулиці. Вийшовши з таксі, вона відчула, як повітря огорнуло її, наче гарячий вологий рушник. Вона рушила вперед, затуляючи рота рукою, знаючи, що це не допоможе: у Бангкоку завжди таке повітря, але, принаймні, так менше смердить.

Вона просувалася між автівками: ухилилася вбік від пікапа, повного хлопців, які свистіли їй услід, ледве відскочила від «тойоти». Нарешті вона на тротуарі.

Ванг Лі підвів очі, коли вона ввійшла в порожній хол.

– Сьогодні ввечері спокійно? – запитала вона.

Він роздратовано кивнув. Останній рік таке траплялося часто-густо.

– Ти вже повечеряла?

– Так, – збрехала вона. Їй не хотілося їсти водяну локшину, яку він варив у задній кімнаті.

– Доведеться почекати, – сказав він. – *Фаранг* спочатку хоче поспати; він подзвонить, коли прокинеться.

Вона протестувала:

– Ти ж знаєш, Лі, мені треба повернутися в бар до півночі.

Він кинув оком на годинник.

– Дамо йому ще годину.

Знизавши плечима, вона сіла. Якби вона почала скаржитися рік тому, він просто викинув би її геть, але тепер йому потрібні були гроші. Звісно, вона могла б і піти, але тоді ця довга поїздка виявилася б зовсім непотрібною. А крім того, вона зобов'язана Лі, адже він не найгірший сутенер із тих, на кого їй доводилося працювати.

Викуривши три сигарети, вона пригубила гіркого китайського чаю й підійшла до дзеркала причепуритися.

– Піду розбуджу його, – сказала вона.

– Гм. Ковзани з собою?

Вона труснула сумкою.

Її підбори грузли у гравії, що вкривав відкритий майданчик між низенькими номерами мотелю. Номер 120 був у глибині патіо, ніякої автівки біля дверей вона не побачила, але у вікні горіло світло. Мабуть, *фаранг* уже прокинувся. Легкий бриз трохи підняв її спідницю, але прохолоди не приніс. Вона скучила за мусонами, за дощами. Але ж після кількох тижнів повені, після вкритих мулом вулиць і заплісняві лої білизни вона буде сумувати за спекою безвітрих місяців.

Легенько постукавши в двері, вона накинула на себе сором'язливу усмішку, а на язиці вже крутилося запитання: «Як вас звати?» Ніхто не відповідав. Вона знову постукала, поглянувши на годинник.

Напевне, можна буде поторгуватися за ту червону сукню, збити ціну на сотню батів, хоч би й у «Робертсоні». Покрутивши ручку дверей, вона здивовано помітила, що двері не замкнені.

Клієнт лежав на ліжку ницьма, отже спав – це одразу впадало в око. Потім вона помітила холодний зблиск прозорої ручки ножа, що стирчав зі спини в жовтогарячому піджаку. Важко сказати, яка думка першою сяйнула в голові Дім, але одна з них, мабуть, була про те, що довга поїздка з Банглапху виявилася все-таки даремною. А потім Дім закричала. Але крик потонув у гуркоті трейлера на Сукхумвіт-роуд, якому не давав повернути туктук, що заґавився.

Розділ 2

– «Національний театр», – оголосив у гучномовець гугнявий, сонний голос, перш ніж двері відчинилися, і Даґфінн Торхус зробив крок із трамвая у вогкий, холодний зимовий ранок. Морозом обпекло свіжопоголені щоки, й у тьмяному неоновому світлі видно було білу пару від його видиху.

Був перший тиждень січня, і він знав, що потім стане легше: крига скує фіорд, і повітря стане менш вологим. Він почав підніматися по Драмменсвейєн, до Міністерства закордонних справ. Поруч проїхало кілька пустих таксі, в цілому ж вулиці були майже порожні. Годинник на фасаді концерну «Єнсідіґе», що світився на тлі чорного зимового неба, показував шосту.

На вході він дістав перепустку. «Голова відділу», – було написано над фотографією молодого Даґфінна Торхуса, на десять років молодшого від нинішнього, що дивився в об'єктив фотоапарата упевненим поглядом з-під окулярів у сталевій оправі й висунувши вперед підборіддя. Він провів перепусткою над зчитувальним пристроєм, набрав код і штовхнув важкі скляні двері на площі Вікторія-терас.

Далеко не всі двері відчинялися так само легко в ті часи, коли він двадцятип'ятирічним юнаком прийшов сюди працювати, а було це майже тридцять років тому. У «дипшколі» – так називалися міністерські дипломатичні курси для стажерів – він виділявся своїм естердальським діалектом і «селянськими звичками», як казав його однокурсник із Берума. Інші стажери були політологами, економістами, юристами, їхні батьки мали вищу освіту й були політиками або частиною тієї міністерської верхівки, куди прагнули їхні діти. А він – простий сільський хлопець, випускник провінційного сільськогосподарського інституту. Не так щоб це було важливо для нього, але він розумів: для подальшої кар'єри йому потрібні справжні друзі. Даґфінн Торхус опановував соціальні коди й

працював більше за інших, щоби підняти власний статус. Але, незважаючи на різницю, всіх їх об'єднувало одне: непевне уявлення про те, ким вони стануть. Ясним був лише один напрямок: угору.

Зітхнувши, Торхус кивнув охоронцеві, коли той простягнув йому в скляне віконце газети й конверт.

– Хто на місці?

– Ви, як завжди, перший, Торхус. Конверт – із кур'єрської служби, його доставили вночі.

Торхус піднімався ліфтом, слідкуючи за тим, як гаснуть і світяться цифри поверхів. Йому уявлялося, що кожен поверх будинку символізує етапи його кар'єри, і кожного ранку всі ці етапи знову проходили перед його очима.

Перший поверх – перші два роки стажування, довгі дискусії, що ні до чого не зобов'язували, про політику й історію, уроки французької, яка коштувала йому невимовних страждань.

Другий поверх – консульський департамент. Перші два роки Торхус провів у Канберрі, потім ще три – в Мехіко-Сіті. Чарівні міста, годі скаржитися. Авжеж, він волів би обрати Лондон чи Нью-Йорк, але то були надто престижні місця, туди прагнули потрапити всі. Так що він вирішив не сприймати такий поворот кар'єри як поразку.

Третій поверх – знову служба в Норвегії, вже без вагомих надбавок за роботу за кордоном, які дозволяли жити у відносних розкошах. Він зустрів Беріт, вона завагітніла, а коли настав час для нового відрядження, вони вже чекали на другу дитину. Беріт народилася в тих самих краях, що й він, і кожного дня розмовляла з матір'ю по телефону. Він вирішив трохи зачекати, працював наполегливо, писав довжелезні звіти про торгові відносини з країнами, що розвиваються, складав промови для міністра закордонних справ, отримуючи схвалення на верхніх поверхах. Ніде в держапараті не було такої жорсткої конкуренції, як у МЗС, і в жодному іншому місці ієрархія не була такою показовою. На роботу

Даґфінн Торхус ішов, як солдат в атаку: пригнувши голову, не показуючи спину і відкриваючи вогонь, щойно хтось опиниться під прицілом. Утім, кілька разів його приязно поплескали по плечу, і тоді він збагнув, що його «помітили», і він спробував пояснити Беріт, що зараз саме час вирушити у відрядження до Парижа чи Лондона, але тут вона вперше за все їхнє тихе сімейне життя затялася. І він здався.

Далі – четвертий поверх, нові звіти і нарешті посада секретаря, невелика надбавка до платні й місце в департаменті кадрів на другому поверсі.

Отримати роботу в емзеесівському департаменті кадрів – знакова подія, зазвичай вона означала, що шлях нагору відкритий. Але щось не склалося. Департамент кадрів спільно з консульським департаментом рекомендували здобувачів на різні посади в закордонному апараті, тобто безпосередньо впливали на кар'єрний ріст інших колег. Можливо, він підписав не той наказ, не дав комусь «добро», а ця людина потім стала начальником, і тепер в її руках ті невидимі нитки, які управляють життям Даґфінна Торхуса та інших емзеесівських співробітників.

Хай там як, рух угору непомітно припинився, і якось уранці він раптом побачив у дзеркалі ванної типового голову департаменту, бюрократа середньої руки, якому вже ніколи не піднятися на п'ятий поверх за той десяток років, що лишився до пенсії. Якщо, звісно, не вчинити подвиг, який усі помітять. Але подібні подвиги хибують на те, що коли не підвищать у посаді, то обов'язково виженуть з роботи.

Так що лишалося тільки поводитися як і раніше, намагаючись хоч у чомусь випередити інших. Кожен ранок він першим приходив на роботу та спокійнісінько встигав переглянути газети й факси і вже мав готові висновки, коли інші колеги ще тільки протирали очі на ранкових зборах. Цілеспрямованість устигла ввійти в його плоть і кров.

Він відчинив двері кабінету й затримався на мить, перш ніж увімкнути світло. Тут також була своя історія – історія про налобний

ліхтарик. Причому, на жаль, вона стала відомою й ходила, він це знав, по всьому МЗС. Багато років тому норвезький посол у США повернувся на деякий час до Осло і якось рано-вранці зателефонував Торхусу, запитавши, що той думає про нічний виступ президента Картера. Торхус щойно ввійшов до свого кабінету і ще не встиг ознайомитися зі свіжими газетами й факсами, а тому не зміг дати відповідь одразу. Як і слід було чекати, день було зіпсовано. Далі ще гірше. Наступного ранку посол подзвонив знову, якраз тоді, коли Торхус розгорнув газету, і запитав, як нічні події можуть уплинути на справи на Близькому Сході. Назавтра у посла також виникли якісь запитання. І Торхус теж пробелькотів щось невиразне через брак інформації.

Він почав приходити на роботу ще раніше, ніж досі, але в посла, мабуть, було сьоме чуття, бо кожного ранку його дзвінок лунав саме в той момент, коли Торхус лише сідав за стіл.

Так продовжувалося, доки голова департаменту, випадково дізнавшись, що посол мешкає в маленькому готелі «Акер» просто навпроти МЗС, не здогадався, в чому річ. Усім було відомо, що посол полюбляє вставати удосвіта. Він не міг не помітити, що світло в кабінеті Торхуса запалюється раніше, ніж в інших, і вирішив розіграти пунктуального посадовця. Тоді Торхус купив собі налобний ліхтарик і наступного ранку встиг переглянути всі газети й факси, не запалюючи світла. І сидів так із налобним ліхтариком майже три тижні, поки посол не здався.

Але тепер Даґфінну Торхусу було начхати на жартівника-посла. Він розкрив конверт, у ньому виявилося розшифрування шифрограми під грифом «цілком таємно». Прочитавши повідомлення, він не помітив, як розлив каву на доповідні записки, що лежали на столі. Короткий текст лишав простір для фантазії, але суть була така: посол Норвегії в Таїланді, Атле Мольнес, знайдений із ножем у спині в одному з борделів Бангкока.

Торхус перечитав повідомлення ще раз, перш ніж відкласти вбік.

Атле Мольнес, колишній політик і член Християнської народної партії, колишній голова комітету фінансів, тепер став колишнім у повному сенсі. Це виявилося таким неймовірним, що Торхус мимохіть кинув оком у бік готелю «Акер» – чи не ховається хтось за гардинами? Але відправником повідомлення було норвезьке посольство у Бангкоку. Торхус вилаявся. Ну чому це сталося саме зараз і саме в Бангкоку? Чи не варто спочатку повідомити Аскільсену? Ні, той скоро сам про все дізнається. Торхус поглянув на годинник і взяв слухавку, щоб подзвонити міністру закордонних справ.

Б'ярне Мьоллер обережно постукав у двері й увійшов. Голоси в переговорній кімнаті затихли, усі повернулися в його бік.

– Б'ярне Мьоллер, керівник відділу вбивств, – представила його голова Управління поліції й жестом запросила сідати.

– Мьоллер, а це статс-секретар Бйорн Аскільсен із канцелярії прем'єр-міністра і Даґфінн Торхус, голова департаменту МЗС.

Мьоллер кивнув, посунув стілець і спробував засунути свої довжелезні ноги під великий овальний дубовий стіл. Здається, він уже бачив моложаве, веселе обличчя Аскільсена по телевізору. Невже він і справді з канцелярії прем'єр-міністра? Отже, проблема виникла чималенька.

– Чудово, що ви змогли так швидко прийти, – сказав гаркаво статс-секретар, нетерпляче барабанячи пальцями по столу. – Ханне, розкажи йому коротко, про що ми тут говорили.

Голова Управління поліції подзвонила Мьоллеру двадцять хвилин тому й без жодних пояснень наказала з'явитися до МЗС протягом чверті години.

– Атле Мольнеса знайшли мертвим у Бангкоку. Припускається, що його було вбито, – почала вона.

Мьоллер побачив, як голова департаменту МЗС в окулярах у сталевій оправі на цих словах пустив очі під лоба. Вислухавши історію до кінця, Мьоллер зрозумів його реакцію. Треба бути

поліцейським, щоби сказати про людину, знайдену з ножем, що стирчить зі спини ліворуч від лопатки й увійшов крізь ліву легеню в серце, що ту «припускається, вбито».

– Його знайшла в готельному номері жінка…

– У борделі, – виправив її чиновник у сталевих окулярах. – І знайшла його проститутка…

– Я говорила з колегою з Бангкока, – продовжувала керівник. – Він людина розумна й обіцяв поки що не поширювати інформацію про цю справу.

Мьоллер майже спитав, навіщо затягувати з цим самим поширенням, адже оперативне висвітлення в пресі часто допомагало поліції отримати необхідні відомості, поки хтось із людей щось пам'ятає й сліди ще свіжі. Але щось підказувало йому, що таке запитання вважатимуть наївним. Замість цього Мьоллер поцікавився, як довго вони сподіваються це приховувати.

– Гадаємо, що довго, доти, доки не виникне доречна версія, – відповів Аскільсен. – Така, яку ми маємо сьогодні, не годиться.

Така, яку ми маємо? Мьоллер усміхнувся. Отже, справжню версію вже розглянули й відкинули. Як новопризначений голова відділу Мьоллер дотепер не спілкувався з політиками, однак він знав: що вища в людини посада, то небезпечніше для неї не знати реальної картини життя.

– Як я розумію, ця версія досить неприємна, але що значить «не годиться»?

Голова поглянула на Мьоллера застережно. Статс-секретар ледь помітно усміхнувся.

– У нас мало часу, Мьоллер, але дозвольте мені надати вам експрес-курс практичної політики. Усе, що я вам зараз скажу, суворо конфіденційно. – Він машинально поправив вузол краватки, цей рух Мьоллер згадав з його телеінтерв'ю. – Отже, уперше за всю повоєнну історію у нас виникла центристська влада, причому досить життєздатна. Але не тому, що для цього є спільна парламентська

платформа, а тому, що прем'єр-міністр нарешті перестав бути найнепопулярнішим політиком у країні.

Голова Управління поліції й емзеесівець усміхнулися.

– Популярність будується на тому ж хиткому фундаменті, що й будь-який політичний капітал, – на довірі. Не важливо, наскільки політик симпатичний чи харизматичний, головне, що йому довіряють виборці. Чи знаєте ви, Мьоллер, чому була такою популярною Гру Гарлем Брунтланд?

Мьоллер і гадки не мав чому.

– Зовсім не тому, що вона була такою чарівною, а тому, що люди пишалися тим, що вона – саме та, за кого себе видає. Довіра, ось що важливо.

Усі за столом закивали. Обов'язковий ритуал.

– Атле Мольнеса й прем'єр-міністра пов'язувала дружба й політична кар'єра. Вони разом вчилися, разом просувалися вгору по партійній лінії, боролися за модернізацію партійної молодіжної організації й разом раділи, коли обидва, ще молоді, були обрані до стортингу. Саме Мольнес добровільно відступив у тінь, коли вони обидва виявилися серед лідерів партії. І надав цілковиту підтримку прем'єр-міністру, так що партія уникла боротьби за владу всередині. Саме тому вийшло так, що прем'єр-міністр щиро вдячний Мольнесу.

Аскільсен облизнув пересохлі губи й визирнув у вікно.

– Власне, Мольнес не стажувався в МЗС і навряд чи потрапив би до Бангкока, якби прем'єр-міністр не натиснув на всі кнопки. Можливо, це виглядає як непотизм, але це форма узаконеного непотизму, що виник і поширився в епоху правління Робітничої партії. Рейульф Стен також не був кар'єрним дипломатом, коли отримав посаду посла в Чилі. – Його погляд знову звернувся на Мьоллера, і в очах заграв насмішливий вогник. – Мені, мабуть, немає потреби підкреслювати, що ця справа може нашкодити репутації прем'єр-міністра, якщо стане відомо, що його друга і соратника по партії, якого він сам же відрядив до Бангкока, було знайдено *in flagranti*,[2] а до всього ще й убитим.

Статс-секретар жестом запросив продовжити голову Управління поліції, але тут Мьоллер знову не втримався:

– У кого ж немає друга, який би не побував у борделі!

На обличчі Аскільсена застигла подоба посмішки, а емзеесівець у сталевих окулярах кахикнув:

– Ви дізналися те, що вам слід знати, Мьоллер. І якщо ваша ласка, залиште оцінку цих подій нам. Усе, що треба, це щоб розслідування… не мало небажаного характеру. Авжеж, ми всі хочемо, щоб убивця або вбивці були затримані, однак обставини цієї справи до певного часу мають зберігатися в таємниці. Заради країни. Ви розумієте?

Мьоллер поглянув на свої руки. Заради країни. Тримати язик за зубами. Цього в його родині не вмів ніхто. Його батько так і лишився простим поліцейським констеблем.

– Як показує досвід, пане голово департаменту, приховувати правду буває дуже важко.

– Мабуть, ви праві. Я буду відповідати за операцію по лінії МЗС. Як ви розумієте, це вельми делікатна справа, і вона потребує, щоб таїландська поліція працювала на нас, а не проти нас. Коли вже тут причетне посольство, у нас є певна свобода дій – дипломатична недоторканність і таке інше, але все одно, ми ходимо по краю. А тому ми хотіли б, щоб туди був відряджений той, хто має досвід таких розслідувань і співпраці з поліцією інших країн і хто може досягти результату.

Він замовк і поглянув на Мьоллера, який намагався зрозуміти, чому це йому такий неприємний цей бюрократ з агресивним підборіддям.

– Ми могли би сформувати збірну команду…

– Ніякої команди, Мьоллер. Що менше галасу, то краще. Крім того, голова Управління поліції пояснила нам, що коли ми сунемося туди цілою командою, це навряд чи полегшить співпрацю з тамтешньою поліцією. Так що потрібна лише одна людина.

Одна?

– Ваша начальниця вже запропонувала нам кандидатуру, і ми гідно оцінили її пропозицію. Власне, це ваш підлеглий, і ми хотіли б почути вашу думку про нього. Із бесіди голови Управління поліції з колегою із Сіднея виходить, що цей ваш кандидат чудово показав себе під час розслідування убивства Інґер Холтер торік.

– Я читав узимку про цю історію в газетах, – додав Аскільсен. – Вражає. Отже, це ваша людина?

Б'ярне Мьоллер важко ковтнув. Он воно що, голова Управління запропонувала, щоб до Бангкока поїхав Харрі Холе. А його сюди запросили, щоб він підтвердив, що Харрі Холе – найкращий із кандидатів, чудовий працівник.

Він оглянув людей за столом. Політика, влада, впливовість. Він ні біса не тямить у цих іграх, але зметикував, що справа так чи інакше стосується його самого. Дуже важливо, що саме він зараз відповість і як учинить: це матиме наслідки для його подальшої кар'єри. Керівник Управління сама запропонувала цю людину. Але хтось із цих бюрократів захотів почути, якої думки про Холе його шеф. Мьоллер поглянув на керівницю й спробував прочитати в її очах, що йому слід робити. Авжеж, може статися, що Холе все зробить на вищому рівні. І якщо зараз відрадити їх посилати його підлеглого, чи не подасть він цим свою керівницю в найгіршому світлі? Тоді його проситимуть назвати інше ім'я, і коли названий кандидат зіпсує всю справу, то може статися, що полетить його, Б'ярне, голова.

Мьоллер звів погляд на картину, що висіла над головою керівниці: згори на нього дивився Трюгве Лі, генсек ООН. Ще один політик. За вікнами виднілися дахи багатоповерхівок у сіруватому зимовому світлі, фортеця Акерсхус і флюгер, що миготів од вітру на даху готелю «Континенталь».

Б'ярне Мьоллер вважав себе добрим поліцейським, але тут було щось інше, він не знав правил цієї гри. Що порадив би батько? Егеж, він завжди тримався подалі від політики, констебль Мьоллер. Але він завжди знав, що важливо, а що ні, й відмінив свою заборону щодо навчання сина в Поліцейській академії після того, як той із

відзнакою скінчив перший курс юридичного відділення. І таке інше. Б'ярне зробив так, як сказав батько, і після випускних заходів батько все кахикав і кахикав, плескаючи сина по спині, поки той не попросив його припинити.

– Слушна пропозиція, – почув Б'ярне Мьоллер свій власний голос, та ще й такий гучний і виразний.

– Чудово, – сказав Торхус. – Причина, з якої ми якнайшвидше хотіли почути вашу відповідь, у тому, що це треба вирішувати негайно. Хай ваш кандидат кидає всі справи й береться за нашу проблему вже завтра.

Що ж, можливо, Холе саме зараз і потребує такого завдання, намагався втішити себе Мьоллер.

– Шкода, що ми забираємо у вас такого цінного працівника, – мовив Аскільсен.

На цих словах шеф відділу вбивств Б'ярне Мьоллер ледь стримався від сміху.

Розділ 3

Вони знайшли його в «Шрьодері» на вулиці Вальдемара Тране – старій і респектабельній корчмі на перехресті, де західний район Осло зливається зі східним. У корчмі, чесно кажучи, швидше старій, ніж респектабельній. Респектабельність була лише в тому, що міська інспекція з охорони пам'яток оголосила це вохристе прокурене приміщення архітектурною спадщиною. Але це не вплинуло на клієнтуру – гнану й винищувану породу старих пияків, вічних студентів – вихідців із селян – і волоцюг-донжуанів, які давно випали із сідла.

Коли протяг від дверей на мить розвіяв дим, двоє поліцейських побачили високого чоловіка, який сидів під старовинною картиною із зображенням Акерської церкви. Його світле волосся було підстрижене так коротко, що їжилося, а триденна щетина на худорлявому виразному обличчі відбивалася сивим полиском, хоча чоловікові навряд чи було далеко за тридцять. Він сидів усамітнено, тримаючись рівно, не знімаючи короткого пальта, так, ніби будь-якої миті ладен був підвестися й вийти. І наче кухоль пива, що стояв перед ним на столі, був для нього не задоволенням, а роботою, яку треба було виконати.

– Нам сказали, що ми знайдемо тебе тут, – сказав старший із двох і зайняв стілець навпроти чоловіка. – Я інспектор Волер.

– Бачите того чоловіка, за столиком у кутку? – спитав Холе, не підводячи очей.

Волер повернувся і поглянув на худого старого: той сидів, упершись поглядом у келих із червоним вином і погойдувався взад-уперед. Здавалося, він мерзнув.

– Тут його кличуть «останній із могикан». – Холе підняв голову й усміхнувся. Очі його нагадували біло-блакитні кульки в червоній сітці, і погляд його уперся Волеру в сорочку. – Військовий моряк, – вимовив Холе. – Раніше їх тут було багато, а тепер лишилася

жалюгідна купка. Цього торпедували двічі під час війни. І він вважає себе безсмертним. Минулого тижня я знайшов його в заметі на вулиці Ґлюкстадґата, після того, як шинок зачинився. Навколо ані душі, чорна пітьма, мороз вісімнадцять градусів, а він спить. Коли я повернув його до життя, він лише глянув на мене і послав під три чорти. – Він зареготав.

– Чуєш, Холе…

– А вчора ввечері я підійшов до його столика і спитав, чи він пам'ятає, що з ним сталося: хай там як, а я врятував чолов'ягу від смерті на морозі. І знаєте, що він відповів?

– Холе, тебе шукає Мьоллер.

– Він відповів, що безсмертний. «Сам я можу, звісно, жити нікому не потрібним моряком у цій бісовій країні. Але з біса кривдно, що сам святий Петро нічого не вдіє». Ні, ви чули таке? Сам святий Петро…

– У нас наказ доставити тебе в Управління.

На столі перед Холе з'явився новий кухоль пива.

– Рахунок, Віро, – сказав він.

– Двісті вісімдесят, – відповіла та, навіть не глянувши в блокнот.

– Боже, – пробурмотів молодший із двох поліцейських.

– Решту можеш залишити, Віро.

– Дякую, – сказала вона й пішла геть.

– Найкращий сервіс у місті, – пояснив Харрі. – Тебе помічають одразу, не треба вимахувати обома руками.

Волер затиснув долонями вуха, так що на лобі натяглася шкіра й випнулася синя жила.

– Ніколи сидіти тут і слухати п'яні побрехеньки, Холе. Лишай ці останні півлітра…

Холе обережно підніс кухоль до губ і випив.

Волер перехилився через стіл, намагаючись говорити тихіше:

– Я знаю тебе, Холе. Я не люблю тебе, гадаю, давно слід було б вигнати тебе з поліції. Такі, як ти, лише псують довіру людей до

поліцейських. Але ми прийшли не для цього. Нам наказано забрати тебе звідси. Шеф – людина добра, він хоче дати тобі шанс.

Тут Холе відригнув, і Волер відхитнувся назад.

– Який ще шанс?

– Шанс показати себе, – вставив молодший поліцейський, і на його обличчі з'явилася хлопчача усмішка.

– А я можу й тут показати, на що я здатний, – усміхнувся у відповідь Холе, знову підніс кухоль до губ і закинув голову.

– Хай йому грець, Холе! – Волер почервонів, дивлячись, як у того ходить туди-сюди кадик, перекочуючись по неголеній шиї.

– Що, задоволені? – І Холе грюкнув перед собою порожнім кухлем.

– Наша робота...

– ...чхав я на неї. – Харрі застебнув пальто. – Якщо Мьоллеру щось треба, хай подзвонить мені або чекає, поки я прийду завтра на роботу. А зараз я пішов додому. Сподіваюся, що найближчі дванадцять годин не бачитиму ваші пики. Салют, панове!

Харрі підвівся з-за столу, випроставшись на всі свої метр дев'яносто, і трохи хитнувся.

– Ото ще клятий туз, – прошипів Волер. – Невдаха. Якби лише газетярі, які писали про тебе після Австралії, знали, як мало справ...

– Яких справ, Волер? – Холе продовжував усміхатися. – Відгамселити підлітків напідпитку за панківський гребінь на голові?

Молодший поліцейський крадькома глянув на Волера. Торік у Поліцейській академії пліткували про якихось молодих панків-анархістів, яких затримали за те, що пили пиво в громадських місцях, і відгамселили в камері апельсинами, зав'язаними в мокрий рушник.

– Почуттям корпоративної солідарності ти ніколи не вирізнявся, Холе, – заявив Волер. – Ти думаєш лише про себе. Усім відомо, хто саме був за кермом тієї автівки в районі Віндерена. І чому доброму поліцейському розтрощило череп об придорожній стовп. Та тому, що ти пияк і сів за кермо під чаркою, Холе. Тобі пощастило, що в

нашому Управлінні цю справу притримали, а шкода, варто було б згадати й про родину загиблого, і про думку колег…

Молодший поліцейський був новеньким і старався щоденно брати з усього уроки. Сьогодні він, наприклад, дізнався, що нерозумно ображати співрозмовника, гойдаючись на стільці, бо стаєш беззахисним, коли той раптом нахиляється вперед і вставляє тобі окуляри правицею. Кривдник валиться на підлогу, але відвідувачі «Шрьодера» затихають лиш на мить, а потім голоси гудуть знов.

Допомагаючи Волеру підвестися, молодший поліцейський побачив, як поли пальта Холе мелькнули в дверях.

– Дідько, непогано після восьми кухлів пива, еге ж? – мовив він, але одразу ж прикусив язика, зустрівшись поглядом із Волером.

Харрі недбало ступав по обмерзлій бруківці Довреґата. Кулак нібито не болів, – біль і каяття почекають до ранку.

У робочий час він не пив. Поки що. Навіть якщо доктор Еуне стверджував, що кожен новий зрив починається там, де кінчається попередній.

У лікаря, сивого, гладкого – викапаний Пітер Устинов, – аж затрусилося подвійне підборіддя, коли Харрі пояснював йому, що тримається подалі від свого старого ворога «Джима Біма» і п'є лише пиво. При тому що від пива не в захваті.

– Ти ж уже був по вуха в лайні, й тієї миті, коли ти відкриваєш нову пляшку, ти знову туди падаєш. Тут нема ніякого проміжного стану, Харрі.

Що ж. Усе-таки він дістається оселі самостійно, не забуває знімати одяг, ходить на роботу. Так було не завжди. Це Харрі й називав проміжним станом. Йому треба було лише трохи ковтнути на ніч, щоб заснути. Ось і все.

Якась дівчина в хутряній шапці привіталася, коли він пройшов повз неї. Знайома? Минулої весни багато хто вітався із ним на вулиці, особливо після його інтерв'ю в «Редакції 21», де ведуча, Анне Грусволл, спитала, як воно – застрелити серійного вбивцю.

– Так собі. Хоча приємніше, ніж сидіти тут і відповідати на подібні запитання, – відповів він із посмішкою, і його слова стали хітом весняного сезону, головною цитатою після нетлінного: «Вівці – вони нормальні тварини».[3]

Харрі встромив ключ у замок під'їзду. Вулиця Софієсґате. І нащо він перебрався восени в цей район Осло, Бішлет? Може, тому, що сусіди в Тьойєні почали якось дивно поглядати на нього, уникати, а він приймав цю дистанцію за повагу до своєї персони.

Тутешні сусіди його не хвилювали, хоча виходили й перевіряли, чи все гаразд, коли він іноді ввечері спотикався й котився вниз сходами.

Ці падіння почалися в жовтні, після того, як він зайшов у глухий кут у справі Сестреняти. Тоді з нього наче вичавили повітря і знову стало ввижатися різне. Харрі знав лише один спосіб позбавитися видінь.

Він спробував опанувати себе, вирушив разом із Сестреням на дачу в Рауланні, але сестра зовсім замкнулася в собі після жорстокого зґвалтування і вже не сміялася, як раніше. Кілька разів Харрі дзвонив батькові, але розмови тривали недовго, неважко було зрозуміти: батько хоче, щоб його залишили у спокої.

Харрі ввійшов у кімнату, зачинив за собою двері, голосно крикнув, що він удома, і задоволено кивнув, не почувши жодної відповіді. Монстри різних видів відвідували його, але, поки їх нема на кухні, він міг сподіватися, що вночі спокійно засне.

Розділ 4

Щойно Харрі вийшов із під'їзду, як на нього накинувся холод, і так несподівано, що він захлинувся крижаним повітрям. І, піднявши очі до червоного неба над дахами будинків, відкрив рота й вдихнув смак жовчі й «Колгейта».

На площі Гольберга він якраз устиг на трамвай, що йшов по Вельгавенссґате. Знайшовши вільне місце, сів і розгорнув «Афтенпостен». Ще одна справа про педофілію. За останні місяці таке траплялося вже тричі: норвежців узяли на місці злочину в Таїланді.

На першій шпальті нагадувалося про передвиборну обіцянку прем'єр-міністра активніше розслідувати злочини на сексуальному ґрунті, в тому числі й за кордоном; і виникло питання: коли ж буде конкретний результат?

У коментарі до статті статс-секретар Бйорн Аскільсен інформував, що продовжується робота з укладення домовленості між Норвегією й Таїландом про розслідування злочинів, скоєних норвежцями-педофілами, і цей договір дозволить активізувати зусилля поліції.

«Давно вже час! – писав насамкінець редактор «Афтенпостен». – Народ чекає результатів. Християнський народний прем'єр-міністр не може допустити, щоб ця гидота ширилася».

– Проходьте!

Харрі відчинив двері й глянув униз, на Б'ярне Мьоллера, який широко позіхав, потягуючись на стільці так, що його довгі ноги стирчали з-під письмового столу.

– Ти дивись. А я чекав на тебе вчора, Харрі.

– Мені повідомили. – Харрі сів. – Я не ходжу на роботу, коли п'яний. І навпаки. Це принцип, якого я намагаюся дотримуватися. – Він сподівався, що фраза прозвучить іронічно.

– Поліцейський є поліцейським усі двадцять чотири години на добу, Харрі, п'яний він чи ні. Мені довелося вмовляти Волера не писати на тебе рапорт, розумієш?

Харрі знизав плечима, натякаючи: він сказав усе, що хотів сказати.

– О'кей, Харрі, не будемо через це сваритися. У мене для тебе є робота. Гадаю, ти на неї не заслуговуєш, але все одно я думаю дати її тобі.

– Ти не засмутишся, якщо я скажу, що вона мені не потрібна? – спитав Харрі.

– Залиш ці штучки сищику Марлоу, Харрі, вони тобі не личать, – різко перервав його Мьоллер.

Харрі усміхнувся. Він знав, що шеф його любить.

– Я навіть не сказав, про що йдеться.

– Якщо ти посилаєш за мною машину в мій вихідний, то я гадаю, що йдеться не про регулювання вуличного руху.

– Чому ти не даєш мені й слова сказати?

Харрі, усміхнувшись, нахилився вперед.

– Сказати чесно, шефе?

«Невже чесно?» – хотів було перепитати Мьоллер, але лише кивнув.

– Я зараз не здатний до серйозних справ, шефе. Я виходжу з того, що ти сам бачиш, як я працюю. Точніше, *не* працюю. Або ледве-ледве. Я виконую свої обов'язки, намагаюся не ставати на шляху в інших і бути тверезим упродовж дня. На твоєму місці я запропонував би цю роботу комусь іншому.

Мьоллер зітхнув, повільно підтягнув ноги і підвівся зі стільця.

– Хочеш відверто, Харрі? Якби вирішував я, то роботу б отримав хтось інший. Але вони хочуть саме тебе. Тому ти дуже мене виручив би, Харрі, якби...

Харрі уважно подивився на шефа. Б'ярне Мьоллер не раз допомагав йому у важких ситуаціях в останній рік, і зрозуміло, що рано чи пізно доведеться віддячувати.

– Стоп! Хто це *вони*?

– Люди на керівних посадах. Які можуть перетворити моє життя на пекло, якщо не отримають те, що хочуть.

– А *я* що за це отримаю?

Мьоллер якнайсуворіше нахмурив брови, але йому все-таки було важко втримати суворий вираз на своєму по-хлопчачому відкритому обличчі.

– Що *ти* отримаєш? Свою зарплатню. Поки тобі не припинили її видавати. От її й отримаєш, хай йому грець!

– Я погано знаюся на всьому цьому, шефе. Виходить, хтось із цих твоїх людей вирішив, що цей хлопець, Холе, який торік упорався в Сіднеї, з біса здібний, і твоя справа лише приструнити цього типа. Чи я помиляюся?

– Харрі, будь ласка, не гарячкуй.

– Отже, я не помиляюся. І вчора я теж усе вірно зрозумів, коли побачив пику цього Волера. Тому я добряче все обміркував, і ось моя пропозиція: я стану слухняним хлопчиком, візьмуся за цю роботу, а коли все буде зроблено, ти даси мені двох штатних детективів на два місяці й необмежений доступ до всіх баз.

– Про що це ти?

– Ти знаєш про що.

– Якщо ти знову про зґвалтування своєї сестри, то можу тобі лише поспівчувати, Харрі. Адже ти пам'ятаєш, що справу припинено.

– Я пам'ятаю, шефе, пам'ятаю й той звіт, де було зазначено, що в неї синдром Дауна, а тому є ймовірність, що вона взагалі все вигадала про зґвалтування, щоб приховати, що завагітніла від випадкового знайомого. Спасибі, я все пам'ятаю.

– Не було жодних доказів…

– Вона сама хотіла все це приховати. Господи, я ж був у її квартирі в Соґні й випадково побачив у брудній білизні бюстгальтер, весь просочений кров'ю. Я змусив її показати мені груди. Ґвалтівник відрізав їй соски, і вона більше тижня ходила, криючись, стікаючи кров'ю. Вона гадала, всі люди такі ж добрі, як вона, і коли той тип спершу пригостив її вечерею, а потім спитав, чи не хоче вона

подивитися фільм у його готельному номері, вона вирішила, що він просто дуже приязний. І якби вона навіть згадала, в якому номері це сталося, то все одно було б запізно: там усе вже прибрали пилосмоком, вимили, постіль змінили вже разів двадцять після того, що сталося. Так що, ясна річ, ніяких доказів не знайшли.

– Ніхто не пам'ятав, щоб там бачили скривавлені простирадла…

– Я працював у готелі, Мьоллер. Ти будеш здивований, коли дізнаєшся, скільки скривавлених простирадл змінюють там на одному тижні. Мешканці готелів тільки те й роблять, що кровоточать.

Мьоллер рішуче похитав головою.

– Вибач. У тебе був шанс довести це, Харрі.

– Недостатньо, шефе, його було замало.

– Завжди буває замало. І треба десь зупинитися. З нашими ресурсами…

– Дайте мені хоча б свободу дій. Хоча б на один місяць.

Мьоллер раптом підвів погляд і підморгнув. Харрі зрозумів, що його викрито.

– Ох ти, пройдисвіт, тобі ж завжди була до вподоби робота, хіба ні? Тобі просто закортіло спершу поторгуватися?

Харрі віддув нижню губу й похитав головою. Мьоллер подивився у вікно. Тяжко зітхнув.

– Гаразд, Харрі. Подивимося, що вийде. Але коли вже ти завинив, я змушений вжити заходів, яких від мене давно чекають в Управлінні. Ти розумієш, що це означає?

– Як тут не зрозуміти, – усміхнувся Харрі. – Що за робота?

– Сподіваюся, літній костюмчик висить готовий і ти пам'ятаєш, куди поклав свій паспорт. Твій літак відлітає за дванадцять годин, і ти будеш дуже далеко звідси.

– Що далі, то краще, шефе.

Харрі сидів на стільці біля дверей тісної соціальної квартири в районі Соґн. Сестра, притулившись біля вікна й дивлячись на сніжинки, що кружляли в світлі вуличного ліхтаря, кілька разів

шмигнула носом. А оскільки сиділа вона спиною до Харрі, то він не міг зрозуміти, чи це застуда, чи їй сумно від близького розставання. Сестра жила тут уже два роки і добре давала собі раду. Після того, що з нею сталося – зґвалтування й аборт, – Харрі, взявши із собою дещо з одягу й туалетне приладдя, перебрався до її оселі. Пробув він там лише кілька днів, а потім вона заявила йому, що досить. Вона вже доросла.

– Я скоро повернуся, Сестреня.

– А коли?

Вона сиділа близько до шибки, і щоразу, коли вона говорила, на ній з'являлася матова пляма. Харрі сів позаду неї й поклав їй руку на спину. Вловив тремтіння й зрозумів, що сестра ось-ось заплаче.

– Щойно впіймаю цих поганців. Тоді одразу ж повернуся.

– Це…

– Ні, це не він. Про нього я подбаю потім. Ти говорила сьогодні з татом?

Вона хитнула головою. Харрі зітхнув.

– Якщо він не подзвонить тобі, подзвони йому сама, прошу тебе. Ти можеш зробити це для мене, Сестреня?

– Тато ніколи не розмовляє, – прошепотіла вона.

– Таткові погано, тому що померла мама.

– Але це було так давно.

– От і настав час змусити його знову розмовляти, Сестреня, і ти маєш мені в цьому допомогти. Допоможеш? Правда?

Вона повернулася до нього, не говорячи ні слова, обійняла його й сховала обличчя в нього на шиї.

Він погладив її по голові, відчуваючи, як сорочка стає вологою від її сліз.

Валіза зібрана. Харрі подзвонив доктору Еуне й пояснив, що їде в службове відрядження до Бангкока. Більше йому сказати було нічого, і він взагалі не знав, навіщо дзвонить. Може, тому, що

приємно подзвонити кому-небудь, кому цікаво, де це ти пропадаєш? Харрі навіть подумав, а чи не дзвякнути й офіціантам у «Шрьодер».

– Візьми із собою шприци з вітаміном В, які я тобі дав, – сказав Еуне.

– Навіщо?

– Вони полегшать тобі життя, якщо захочеш лишатися тверезим. Нове оточення, Харрі, це, знаєш, гарний привід.

– Я про це подумаю.

– Годі вже думати, Харрі.

– Та знаю я. От тому мені й не треба шприців.

Еуне закректав. Це була його манера сміятися.

– Із тебе комік вийшов би, Харрі.

– Я на вірному шляху.

Хлопець, один із мешканців дешевого пансіону, стояв біля стіни й тремтів від холоду у своїй тісній дитячій курточці; димлячи недопалком, він дивився, як Харрі затягує валізу в багажник таксі.

– Їдете?

– Саме так.

– На південь?

– У Бангкок.

– Самі?

– Ага.

– Say no more…[4]

І він підморгнув Харрі, піднявши догори великий палець.

Харрі взяв квиток у пані за стійкою реєстрації й обернувся.

– Харрі Холе? – У чоловіка були окуляри в сталевій оправі, і він сумно посміхався.

– А ви?

– Даґфінн Торхус із МЗС. Ми хотіли побажати вам доброї дороги. А також упевнитися, що ви розумієте… всю делікатність завдання. Усе сталося дуже швидко.

– Спасибі за турботу. Я зрозумів, що моє завдання – знайти вбивцю й не здіймати галасу. Мьоллер уже дав мені інструкції.

– Гаразд. Головне – це таємність. Нікому не довіряйте. Не покладайтеся на людей, які будуть видавати себе за співробітників МЗС. Може статися, що вони насправді, ну, скажімо, з газети «Даґбладет».

Торхус відкрив рот, немов збираючись розсміятися, але Харрі зрозумів, що він говорить серйозно.

– Журналісти з «Даґбладет» не носять значка МЗС на лацкані піджака, пане Торхус. Або плаща, коли надворі січень. Я, до речі, зрозумів із документів, що ви будете моїм контактом у міністерстві.

Торхус кивнув, немовби сам до себе. А потім, виставивши вперед підборіддя, заговорив упівголоса:

– Незабаром ваш рейс, так що довго я вас не затримаю. Але постарайтеся почути те, що я вам скажу.

Він вийняв руки з кишень пальта й схрестив їх на грудях.

– Скільки вам років, Холе? Тридцять три? Тридцять чотири? Ви досі маєте шанс зробити кар'єру. Я дещо дізнався про вас. Ви талановитий, вас цінує керівництво. І захищає вас. Усе так і лишатиметься, поки справи йдуть добре. Але щойно ви схибите, як відразу вскочите в лайно, і тоді потягнете за собою й вашого шефа. Отут ви й побачите, що так звані друзі раптом розбіглися хто куди. Тому якщо швидко бігати не виходить, то спробуйте, принаймні, встояти на ногах, Холе. Так буде краще для всіх. Повірте, це добра порада старого ковзаняра. – Він усміхнувся самими губами, тоді як очі його допитливо дивилися на Харрі. – Знаєте що, Холе, мене завжди охоплює відчуття приреченості, коли я в аеропорту Форнебю. Приреченості й відступу.

– Та що ви кажете! – мовив Харрі й подумав, чи встигне купити пива в барі до вильоту. – Годі вам. Тут можна відчути й щось гарне. Оновлення наприклад.

– Хотілося б, – сказав Торхус.

Розділ 5

Харрі Холе поправив сонцезахисні окуляри й глянув на ряд таксі біля міжнародного аеропорту Дон Муанг. Здавалося, він у ванні, де щойно вимкнули гарячий душ. Він уже знав: від високої вологості ніякі хитрування не допомагають. Нехай собі піт стікає по тілу, просто треба думати про щось інше. Гірше зі світлом. Крізь дешевий заляпаний пластик окулярів воно вражало осклянілі від алкоголю очі, викликаючи черговий напад головного болю, який досі тихо пульсував у скронях.

– *250 baht or metel taxi, sil?*

Харрі намагався зрозуміти, що хоче сказати таксист, який стояв перед ним. Переліт був пекельним. В аеропорту Цюріха продавалися тільки німецькі книжки, а в літаку показували «Звільніть Віллі – 2».

– Краще за лічильником, – сказав Харрі.

Говіркий данець, що сидів поруч із ним у літаку, анітрохи не переймаючись тим фактом, що Харрі був п'яний як чіп, діставав його порадами про те, як уникнути обману в Таїланді, – тема дійсно невичерпна. Данець вважав, що всі норвежці – такі собі бевзі, а тому обов'язок кожного данця – застерегти їх від ошуканців.

– Ти маєш скрізь торгуватися, – повчав його данець. – Це головне, затямив?

– А що буде, якщо я не стану торгуватися?

– Тоді ти розориш усіх нас.

– Це як?

– Через тебе злетять ціни, і в Таїланді все стане дорожчим для тих, хто приїде після нас.

Харрі уважно поглянув на співрозмовника. Бежева сорочка «Мальборо», новенькі шкіряні сандалії. Треба б ще випити.

– Сюрасак-роуд, сто одинадцять, – сказав Харрі, і водій, усміхаючись, поставив валізу в багажник і відкрив дверцята таксі. Харрі забрався усередину, помітивши, що кермо праворуч. – У нас у

Норвегії переймаються, що англійці не хочуть відмовлятися від лівостороннього руху, – пробурмотів він, поки вони їхали по шосе. – Але недавно я почув, що, виявляється, купа народу їздить по лівому, а не по правому боці. Знаєте, хто це?

Водій подивився в дзеркальце й усміхнувся ще ширше:

– Сюрасак-роуд, *yes*?

– Китайці, бо в Китаї лівосторонній рух, – промурмотів Харрі, радіючи, що дорога перетинає імлистий, закупчений хмарочосами ландшафт, мов пряма сіра стріла. Бо ще кілька крутих віражів – й омлет від «Свісс Ейр» вилетить на заднє сидіння. – Чому лічильник не ввімкнено? – запитав він.

– Сюрасак-роуд, п'ятсот батів, *yes*?

Харрі відкинувся на сидіння й поглянув на небо. Вірніше, він підняв очі, але ніякого неба не було видно, тільки мутна поволока, підсвічена невидимим сонцем. Ось він, Бангкок, «місто янголів». Янголи носили марлеві маски й, розрізаючи повітря ножем, намагалися згадати, якого кольору було небо за старих часів.

Мабуть, він заснув, а коли розплющив очі, таксі зупинилося. Він підвівся з сидіння й побачив, що навколо повнісінько машин. Крамниці, відкриті прилавки й майстерні тулилися одне до одного уздовж тротуарів, що кишіли людьми, причому у всіх перехожих був такий вигляд, ніби вони точно знають, куди йдуть. І дуже туди поспішають. Шофер відкрив вікно, і до звуків радіо додалася міська какофонія. У розпеченому салоні пахло вихлопом і потом.

– Затор?

Водій весело закивав головою.

На зубах у Харрі зарипіло. Що він там таке читав про свинець, який ми вдихаємо: він рано чи пізно осідає в мозку? І від цього ми стаємо склеротиками. Чи психами?

Раптом, немов за велінням чарівної палички, машини рушили з місця, між ними, наче люті комахи, знову стали снувати мотоцикли й мопеди, запекло кидаючись напереріз у повній зневазі до смерті. Харрі нарахував чотири цілком аварійні ситуації.

– Навіть дивно, що нікого не зачепили, – сказав Харрі, щоб сказати хоч що-небудь.

Водій глянув у дзеркальце й усміхнувся.

– Зачепили. І не раз.

Коли вони нарешті зупинилися біля Управління поліції на Сюрасак-роуд, Харрі вже вирішив, що місто йому не до вподоби. Треба буде зробити справу, намагаючись поменше дихати, і першим же літаком, який буде, повернутися додому в Осло.

– Ласкаво просимо в Бангкок, *Халлі*.

Голова Управління був низенький, чорнявий і, ймовірно, вирішив продемонструвати, що й тут, у Таїланді, уміють вітати один одного по-західному. Він потиснув руку Харрі й енергійно потрусив її, щиро усміхаючись.

– Шкода, що ми не змогли зустріти вас в аеропорту, але вуличний рух у Бангкоку... – І він показав рукою на вікно позаду. – На мапі це зовсім поруч, але...

– Я розумію, що ви маєте на увазі, сер, – відповів Харрі. – У посольстві мені сказали те саме.

Вони стояли один проти одного, не говорячи ні слова. Голова поліції весь час усміхався. У двері постукали.

– Увійдіть!

У дверний проріз просунулася гладко виголена голова.

– Проходьте, Крамлі. Прибув норвезький детектив.

Слідом за головою з'явилося тіло, і Харрі двічі зморгнув, щоб упевнитися, що очі його не обманюють. У Крамлі були широкі плечі, а ріст майже як у Харрі, на вилицях перекочувалися жовна, яскраво-сині очі зоріли над прямим тонкогубим ротом. Картину довершували блакитна поліцейська сорочка, здоровенні кросівки «Найк» і спідниця.

– Ліз Крамлі, старший інспектор відділу вбивств, – сказав голова поліції.

– Кажуть, ти просто блискуче розкриваєш убивства, Харрі, – вимовила вона із сильним американським акцентом і встала перед ним.

– Он як! Не знаю, чи справді я…

– Не знаєш? Але ж трапилося щось важливе, коли вже тебе послали через пів земної кулі, еге ж?

– Мабуть.

Харрі прикрив очі. Найменше, що йому було потрібно зараз, так це занадто активна інспекторка.

– Я тут, щоб надати допомогу. *Якщо* зможу це зробити. – Він змусив себе усміхнутися.

– Виходить, доведеться протверезіти, Харрі?

Голова поліції за її спиною тихенько засміявся.

– Вони тут у нас такі, – голосно й чітко вимовила Крамлі, немов шеф не стояв поруч. – Роблять усе можливе, щоб ніхто не осоромився. Саме зараз він намагається врятувати тебе. Я не жартую. Я відповідаю за відділ убивств, і коли мені щось не подобається, я кажу це в очі. Тут це вважається поганим тоном, але я все одно роблю так ось уже десять років.

Харрі заплющив очі.

– Бачу з твоєї червоної пики, що ти мене не схвалюєш, Харрі, але я не буду працювати з інспектором напідпитку, май на увазі. Приходь завтра. А зараз я пошукаю кого-небудь, хто відвезе тебе на твою квартиру.

Харрі покачав головою й прокашлявся:

– Це аерофобія!

– Що?

– Страх літати на літаках. Джин-тонік допомагає. А обличчя в мене червоне, тому що джин почав виходити крізь шкіру.

Ліз Крамлі подивилася на нього довгим поглядом. Потім почухала свій блискучий череп.

– Сумно, інспекторе. А як щодо зміни годинних поясів? Сонливість не спостерігається?

– Анітрішки.

– Гаразд. Ми підкинемо тебе у квартиру дорогою до місця злочину.

Квартира, яку йому виділило посольство, була розташована у фешенебельному комплексі просто напроти готелю «Шангрі-Ла». Вона була крихітна й по-спартанськи вмебльована, але в ній були ванна й вентилятор біля ліжка, а з вікна відкривався вид на широченну вохристу річку Чао-Прайя. Харрі влаштувався біля вікна. Довгі вузькі дерев'яні човни снували туди-сюди й каламутили без того брудну воду своїми моторами на довгих транцях. На іншому березі недавно побудовані готелі й торгові центри височіли над суцільною масою будинків із білого каменю. Оцінити розміри міста було важко, квартали губилися в жовто-вохристій імлі, але Харрі припустив, що місто велике. Дуже велике. Він розкрив вікно, й у квартиру ввірвався вуличний гуркіт. Під час перельоту в нього заклало вуха, але тепер він, піднявшись на ліфті, уперше почув, як оглушливо гуркоче Бангкок.

Машина Крамлі, що стояла далеко внизу, була схожа на коробку з-під бутербродів. Харрі відкрив теплу банку пива, прихоплену ще в літаку, й із задоволенням зазначив, що місцеве «Сінґха» нітрохи не краще норвезького. Решта дня здавалася вже більш прийнятною.

Розділ 6

Інспектор Крамлі налягала на клаксон. Буквально. Налягла грудьми на кермо величезного джипа «тойота», і машина сигналила без кінця.

– Це зовсім не по-тайськи, – сказала вона й усміхнулася. – До того ж даремно. Сигналь не сигналь, тебе однаково не пропустять. Це щось буддійське. Але я не збираюся їм потурати. Я, хай йому грець, із Техасу й не така, як вони.

І вона знову налягла на кермо, але водії навколо демонстративно відверталися.

– Виходить, він так і лежить у номері мотелю? – запитав Харрі й ледь утримався, щоб не позіхнути.

– Розпорядження керівництва. Зазвичай, ми робимо розтин якнайшвидше й наступного ж дня тіло кремують. Але треба, щоб ти все сам оглянув. Не питай, навіщо.

– Бо я блискуче розкриваю вбивства, чи ти забула?

Вона поглянула в його бік, а потім повернула праворуч, проскочивши в проміжок, що утворився між машинами, і натиснула на газ.

– Ти не дуже вихваляйся, красунчику. Гадаєш, мабуть, тайці вважають, що ти чогось вартий, бо ти *фаранг?* Насправді навпаки.

– *Фаранг?*

– Білий. Грінго. Напівглузливо-напівнейтрально. Не забувай, що тайці гонористі, навіть якщо вони поводяться з тобою шанобливо. На щастя для тебе, зі мною сьогодні там будуть двоє молодих поліцейських, на яких ти напевно справиш враження. Хай там як, я на це сподіваюся, тобі ж краще буде. Але якщо нап'єшся, у тебе з'являться великі проблеми з нашим відділом.

– Господи, я вже почав думати, що ти тут вирішуєш усе.

– Так воно й є.

Вони виїхали на автостраду, і вона рішуче натиснула на педаль газу, ігноруючи незадоволене гурчання мотора. Уже сутеніло, на заході вишнево-червоне сонце заходило в серпанок між хмарочосами.

– Принаймні, заходи сонця від смогу стають гарніші, – сказала Крамлі, немов відповідаючи на його думки.

– Розкажи мені про тутешні справи з проституцією, – попросив Харрі.

– Приблизно так само, як і з автомобільним рухом.

– Це я зрозумів. Але як вона працює, як організована? Це що, традиційна вулична проституція, із сутенерами, борделями й мадам, чи повії тут на фрилансі? Ходять по барах, займаються стриптизом, дають оголошення в газетах, полюють на клієнтів у торгових центрах?

– Усе це є, і навіть більше. Чого в Бангкоку не можна спробувати, того взагалі пробувати не варто. Але більшість працює все-таки в стрип-барах, вони танцюють там і намагаються розкрутити клієнтів на спиртне, із чого мають відсоток. Власники барів не відповідають за дівчат, тільки дають їм можливість заробляти, а ті у свою чергу зобов'язані сидіти там до закриття бару. Коли клієнт захоче зняти дівчину, він має купити її на весь вечір. Гроші отримує власник бару, а дівчина, звісно, теж радіє: їй не треба стояти на сцені весь вечір і крутити задом.

– Для хазяїна, схоже, вигідна угода.

– Те, що дівчина одержує потім, іде прямо їй у кишеню.

– Та, котра знайшла нашого норвежця, теж із бару?

– Саме так. Вона працює в одному з барів мережі мотелів «Кінг Краун» у Патпонгу. Нам також відомо, що іноземцям із особливим смаком власник мотелю надає дівчат за викликом. Але розговорити цю дівчину дуже непросто, оскільки в Таїланді й за проституцію, і за звідництво карають однаково. Вона повторює, що жила в мотелі й просто помилилася дверима.

Ліз Крамлі пояснила, що Атле Мольнес, цілком імовірно, замовив собі жінку відразу після прибуття в мотель, однак адміністратор, він же власник, завзято заперечує це й повторює, що просто надав йому номер.

– Приїхали.

Джип зупинився перед низеньким кам'яним будиночком білого кольору.

– Кращі борделі Бангкока мають пристрасть до давньогрецьких назв, – саркастично зазначила Ліз, виходячи з машини.

Харрі глянув на велику неонову вивіску, яка сповіщала, що мотель називається «Олімпуссі». Буква «м» раз у раз миготіла, а «л» і зовсім не горіла, від чого вигляд у закладу був сумний, як у норвезького гриль-бару при дорозі.

Власне мотель нагадував американський варіант: двомісні номери розташовувалися навколо патіо, біля кожного номера був окремий паркінг. Уздовж стіни тяглася веранда, де мешканці могли відпочити в сірих від вогкості плетених кріслах.

– Затишне місце.

– Ти не повіриш, але коли воно тільки з'явилося, під час війни у В'єтнамі, то стало найпопулярнішим у місті. Створене для схиблених на сексі американських солдатів, що приїхали для «R amp;R».

– «R amp;R»?

– «Rest amp; Rehabilitation».[5] У народі це називали «I amp;I»: «Intercourse amp; Intoxication».[6] Солдати прилітали сюди із Сайгона у дводенну відпустку. Без U. S. Army секс-індустрія в цій країні ніколи не стала б тим, чим є сьогодні. А одна з вулиць Бангкока, що зветься «Ковбой» на честь одного із сутенерів, тепер називається так офіційно.

– А чим їм там не подобалося? Адже тут майже село.

– Солдати, які сумували за домівкою, найбільше хотіли мати дівчат саме по-американськи, а це значить – у машині або мотелі. Тому тут і створили такий. У центрі міста вони винаймали

американські машини. Навіть пиво в міні-барах номерів було винятково американське.

– Господи, а ти звідки все це знаєш?

– Мати розповідала.

Харрі повернувся до неї, але, хоча решта неонових літер «Олімпуссі» і світили блакитнуватим світлом їй на голову, було занадто темно, щоб розгледіти вираз її обличчя. Перш ніж увійти в мотель, вона натягнула кашкет глибше.

Номер був облаштований скромно, але бруднуваті шовкові шпалери свідчили про кращі часи. Харрі зіщулився. Але не через жовтий костюм, що полегшує ідентифікацію вбитого: Харрі знав, що тільки члени Християнської народної партії й Партії прогресу могли добровільно розгулювати в такому одязі. І не через ніж зі східним орнаментом на ручці, що приколов жовтий піджак до спини, так що він здибився на плечах неелегантним горбом. Ні, просто тому, що в номері було нереально холодно. Крамлі пояснила йому, що в тутешньому кліматі трупи розкладаються дуже швидко, і коли стало відомо, що інспектора поліції з Норвегії доведеться чекати майже дві доби, то ввімкнули кондиціонери на повну потужність – на десять градусів і максимальну швидкість вентиляції.

Проте мухи вижили й у таких умовах і роєм злетіли над трупом, коли двоє молодих таїландських поліцейських обережно перевернули його на спину. Згаслий погляд Атле Мольнеса впав униз, немов він намагався роздивитися передки своїх черевиків «Ессо». Посол на свої п'ятдесят два не виглядав, імовірно, через хлоп'ячий чубрик. Вигорілий від сонця, скуйовджений, він упав йому на чоло, нібито продовжуючи жити своїм окремим життям.

– Дружина й дочка-підліток, – сказав Харрі, – вони що, не були тут і не бачили його?

– Ні. Ми поінформували норвезьке посольство, і нам обіцяли сповістити родину. А доти в нас розпорядження нікого сюди не пускати.

– Це розпорядження від співробітника посольства?

– Так, від радника посольства. Не пам'ятаю, як її ім'я...

– Тоньє Віг?

– Точно. Вона просто в обличчі змінилася, коли ми перевернули вбитого, щоб установити його особу.

Харрі уважно подивився на мертвого посла. Чи був він привабливим чоловіком? Таким, котрий, незважаючи на потворний костюм і складки жиру на животі, міг підкорити серце молодої жінки – радника посольства? Засмагла шкіра набула землистого відтінку, і синій кінчик язика стирчав назовні, немов намагався протиснутися між губами.

Харрі сів на стілець і поглянув навколо. Зовнішність після смерті змінюється швидко, і він досить надивився трупів, щоб засвоїти, що довго розглядати їх сенсу нема. Всі секрети, що приховані в людській душі, Атле Мольнес забрав із собою назавжди, а тут лишилася тільки його порожня оболонка.

Харрі підсунув стілець до ліжка. Обидва молодих поліцейських, присутніх при огляді, нахилилися до нього ближче.

– Що ти бачиш? – запитала Крамлі.

– Я бачу норвезького гуляку, що випадково виявився ще й послом, так що свої коментарі я залишу при собі з поваги до короля й вітчизни.

Ліз здивовано підняла на нього очі.

– Незважаючи на гарні кондиціонери, тхнути від нього не перестало, – сказав він. – Але це вже моя проблема. Що ж стосується цього хлопця... – Харрі обмацав щелепи мертвого посла. – Рігор мортіс. Він задубів, але трупна закляклість минає, через два дні це нормально. Язик синій, однак ніж у спині не доводить, що його душили. Треба перевірити.

– Уже перевірили, – відповіла Крамлі. – Посол пив червоне вино.

Харрі щось промурмотів у відповідь.

– Наш лікар каже, смерть настала між шістнадцятою й двадцять другою годинами, – продовжувала вона. – Посол залишив свій

кабінет о пів на дев'яту ранку, а дівчина знайшла його близько одинадцятої вечора, що трохи звужує часовий проміжок.

– Між шістнадцятою й двадцять другою годинами? Так це ж цілих шість годин.

– Добре рахуєте, інспекторе. – Крамлі схрестила руки на грудях.

– Між іншим, – глянув на неї Харрі, – в Осло ми зазвичай встановлюємо час смерті в межах двадцяти хвилин, якщо труп знайдений через кілька годин після вбивства.

– Це тому, що ви там живете на Північному полюсі. А отут, коли на вулиці тридцять п'ять градусів, температура трупа не знижується так різко. Час смерті встановлюється за рігор мортіс, а це дуже приблизно.

– А що із трупними плямами? Вони звичайно проступають за три години після смерті.

– Соррі. Як ти сам бачиш, посол любив засмагати, так що плями непомітні.

Харрі провів вказівним пальцем по тканині піджака в тому місці, де стирчав ніж. Під нігтем у нього виявилася сіра, схожа на вазелін речовина.

– Що це таке?

– Імовірно, знаряддя вбивства було змазане жиром. Зразки відіслані на аналіз.

Харрі швидко оглянув кишені покійного й витяг звідти коричневий потертий гаманець. Там виявилися купюра в п'ятсот батів, емзеесівське посвідчення й фотографія всміхненої дівчинки, що лежить на чомусь на зразок лікарняного ліжка.

– Ви знайшли в нього що-небудь ще?

– Нічогісінько, – відповіла Крамлі й зняла із себе кашкет, щоб відганяти мух, що кружляли в номері. – Ми тільки перевірили, що при ньому було, і поклали все назад.

Розстебнувши на трупові ремінь, Харрі приспустив його штани і знову перевернув тіло на живіт. Потім задер піджак і сорочку.

– Погляньте. Трохи крові стекло по спині.

Він відтягнув труси «Доврe».

– І ще між сідницями. Отже, його вбили не в постелі, а закололи, коли він стояв. За висотою, на яку припав удар ножем, і за кутом цього удару можна говорити про зріст убивці.

– Тільки якщо ми припустимо, що вбивця, наносячи удар, стояв поруч із жертвою, – додала Крамлі. – Але ж убитий міг бути зарізаний, лежачи на підлозі, і тоді кров потекла вниз, коли його перетягували на ліжко.

– У такому випадку кров була б і на килимі, – заперечив Харрі, натягнув на мертвого штани, застебнув ремінь і знову повернувся до неї. – Крім того, не треба нічого вигадувати, ти ж сама це знаєш. Адже ваші техніки вже виявили волокна від килима на його костюмі, чи не так?

Вона не відвела погляду, але Харрі зрозумів, що викрив її маленьку хитрість. Ліз ледь помітно кивнула, і він повернувся назад до трупа:

– Плюс якась віктимологічна деталь, що, можливо, підтверджує, що він чекав на жінку.

– Он як?

– Бачите його ремінь? Коли я його розстебнув, він був застебнутий не на звичайну, розношену дірочку, а на дві дірочки тугіше. Літні розжирілі чоловіки, зустрічаючись із молоденькими панянками, намагаються підтягнутися.

Важко було сказати, яке враження справили його слова на присутніх. Тайці переминалися з ноги на ногу, але їхні юні кам'яні обличчя не виражали нічого. Крамлі відкусила шматочок нігтя й виплюнула, лише трохи розкривши губи.

– А тут у нас, виходить, міні-бар. – Харрі відчинив дверцята маленького холодильника. – «Сінґха», «Джонні Вокер» й «Канадіан Клаб» у маленьких флакончиках, пляшка білого вина. Схоже, тут нічого не торкались. Що в нас іще? – звернувся Харрі до двох тайців.

Ті перезирнулися між собою, потім один із них указав пальцем на двір:

– Машина.

Вони вийшли на стоянку, де стояв синій «мерседес» останньої моделі з дипломатичними номерами. Один із поліцейських відкрив дверцята з боку водія.

– Ключі? – запитав Харрі.

– Лежали в кишені піджака в... – І поліцейський кивнув у бік мотелю.

– Відбитки пальців?

Таєць розгублено глянув на шефа. Ліз кашлянула:

– Ясна річ, ми перевірили ключі на відбитки, Холе.

– Я не питаю, чи зняли ви відбитки, мене цікавить, що ви знайшли.

– Там були його власні відбитки. Якщо ми тобі ще не встигли про це сказати.

Харрі стримався, щоб не відповісти гостро.

У салоні сидіння й підлога були завалені всяким барахлом. Харрі помітив кілька журналів, касети, порожні сигаретні пачки, банку коли й сандалії.

– Що ще ви знайшли?

Один із поліцейських дістав список і зачитав його. Здається, його звуть Нхо, так він казав? Іноземні імена нелегко запам'ятати. Напевно, те саме вірно щодо його власного імені. Нхо був по-хлоп'ячому сухорлявий, коротко підстрижений, з відкритим, привітним обличчям. Але Харрі знав, що за кілька років цей вираз зміниться.

– Стоп, – сказав він. – Можеш повторити останні слова?

– Квитки тоталізатора, сер.

– Посол, мабуть, відвідував перегони, – сказала Крамлі. – Що ж, популярний вид спорту в Таїланді.

– А це що таке?

Харрі нахилився до водійського місця й підняв прозору пластикову ампулу, що застрягла в щілині між спинкою й сидінням.

Поліцейський глянув у свій список, але нічого такого там не знайшов.

– У подібних ампулах випускається рідкий екстазі, – пояснила Крамлі, підійшовши ближче, щоб розглянути знахідку.

– Екстазі? – Харрі похитав головою. – Літні християнські демократи, може, і злягаються в борделях, але препарати не вживають.

– Ампулу перевіримо, – відповіла Крамлі. Було помітно, що вона незадоволена – ще б пак, проґавити такий доказ.

– А тепер поглянемо, що в нас іззаду, – продовжував він.

Багажник машини був настільки ж охайний і чистий, наскільки захаращеним виявився салон.

– Акуратист, – зробив висновок Харрі. – У салоні, швидше за все, орудують дружина й дочка, але в багажник він їх не пускає.

У світлі кишенькового ліхтарика, наведеного Крамлі, блиснув ящик з інструментами. Тут усе сяяло чистотою, і лише трохи вапна на викрутці свідчило про те, що цей інструмент використовували.

– Ще трохи віктимології, хлопці. Припускаю, що Мольнес особливо майстровим не був. Цей інструмент жодного разу не вступав у контакт із двигуном. Зате його використали, щоб повісити вдома, на кам'яній стінці, скажімо, сімейний портрет.

Тієї ж миті у нього над вухом радісно задзвенів комар. Харрі ляснув себе по щоці, відчувши долонею вологий холод власної шкіри. Сонце вже сіло, але спека не спадала, зате вітер стих, і здавалося, що волога сама виступає із землі в них під ногами й так просочує повітря, що його можна пити як воду. Поруч із запасним колесом лежав домкрат, що на вигляд теж жодного разу не використовувався, і ще вузький коричневий шкіряний кейс, цілком доречний у машині дипломата.

– Що в кейсі? – запитав Харрі.

– Він замкнений, – відповіла Крамлі. – Автомобіль формально вважається територією посольства й тому не входить у нашу

юрисдикцію, так що ми не маємо права його розкривати. Але якщо серед нас представник Норвегії, то ми, можливо…

– Шкода, але в мене немає дипломатичного статусу, – сказав Харрі, дістав кейс із багажника й поклав його на землю. – Але я кажу, що цей предмет більше не перебуває на норвезькій території, і тому пропоную вам розкрити його, поки я сходжу в хол і поговорю із власником мотелю.

І Харрі повільним кроком перетнув патіо. Ноги набрякли після авіаперельоту, сорочка намокла від поту, хотілося пити. Якщо не зважати на все це, то знову зайнятися справою виявилося не так уже й погано. Від останнього разу пройшло чимало часу. Він помітив, що «м» на вивісці теж згасла.

Розділ 7

«Ванг Лі, менеджер», – було написано на візитівці, яку простягав Харрі чоловік за стійкою; можливо, це був натяк, що краще б зайти якось іншим разом. Кістлявий, у квітчастій сорочці, власник мотелю зіщулився й усім своїм виглядом показував, що не бажає мати з Харрі жодних справ, принаймні зараз. Він зосередився на паперах, але, побачивши, що Харрі досі тут, незадоволено фиркнув.

– Я бачу, ви дуже заклопотана людина, – сказав Харрі. – Тому пропоную швидше закінчити бесіду. Головне, щоб ми зрозуміли один одного. Адже я іноземець, а ви таєць...

– Я не таєць. Я китаєць, – знову фиркнув він.

– Гаразд, виходить, і ви тут чужоземець. Річ у тому, що...

Через стійку почулися якісь звуки, що, ймовірно, означали презирливий сміх. У всякому разі, Ванг Лі відкрив рот, показавши рідкі темні зуби.

– Ніякий я не чужоземець. Китаєць. Це ми рухаємо Таїланд уперед. Нема китайців – нема бізнесу.

– Прекрасно. Ви бізнесмен, Ванге. Тоді в мене є ділова пропозиція. Ви володієте місцевим борделем, це факт, скільки б ви не перегортали свої папірці.

Китаєць рішуче захитав головою.

– Ніяких повій. Просто мотель. Номери внайми.

– Тоді заспокойтеся, мене цікавить тільки вбивство, я не займаюся сутенерами. І не збираюся займатися ними. А тому в мене є ділова пропозиція. У Таїланді не зважають на публіку типу вас, хоча б тому, що вас таких тут багато. І просто заявити на вас, думаю, марно, ви, мабуть, пхаєте комусь бати в конверті, щоб вас не притисли. Тому ви нас не дуже й боїтеся.

Власник мотелю знову замотав головою.

– Ніяких грошей. Це незаконно.

Харрі посміхнувся.

– Наскільки мені відомо, Таїланд посідає третє місце у світі за рівнем корупції. Будь ласка, не треба мати мене за ідіота.

І Харрі знизив голос. Погрози, як правило, діють ефективніше, коли вимовляються спокійним тоном.

– Ваша проблема, та й моя теж, полягає в тому, що вбитий у готельному номері – дипломат моєї країни. І якщо мені доведеться доповісти про наші підозри, що вбивство скоєне в борделі, справа набуває політичного значення, і тоді ваші друзі з поліції вже не зможуть вам допомогти. Місцева влада буде змушена прикрити мотель, а Ванг Лі потрапить до в'язниці. Таким чином, вони виявлять добру волю й продемонструють, що в цій країні дотримуються закону. Чи не так?

Важко було вгадати з непроникного азіатського обличчя, чи влучив Харрі в ціль.

– Можна піти іншим шляхом, і тоді я доповім, що цю людину запросила на побачення жінка, а мотель був обраний випадково.

Китаєць поглянув на Харрі. І швидко закліпав, немов йому в око потрапила порошинка. Потім він повернувся, відкинув килим, за яким ховався дверний проріз, і махнув Харрі рукою. За килимом виявилася крихітна кімната, у ній стояли стіл і два стільці, і китаєць жестом запросив Харрі сісти. Він поставив перед ним чашку й налив у неї чаю із чайничка. Повітря наповнилося різким ароматом перцевої м'яти, навіть в очах защипало.

– Жодна з дівчат не хоче тут більше працювати, поки в мотелі залишається труп, – вимовив Ванг. – Коли ви його заберете?

Бізнес є бізнес у будь-якій країні світу, подумав Холе й запалив сигарету.

– Це залежить від того, як швидко ми з'ясуємо, що тут сталося.

– Той чоловік прибув сюди близько дев'ятої вечора і сказав, що хоче номер. Вивчив меню й заявив, що хоче бачити Дім, але спершу він має відпочити. Сказав, що подзвонить і викличе її. Я нагадав йому, що він зобов'язаний внести погодинну оплату. Він погодився й одержав ключ.

– Що значить меню?

Китаєць простягнув йому щось, справді схоже на меню. Харрі погортав папірець. Там були фотографії юних тайок – у костюмі медсестри, в ажурних панчішках, у тісних лакованих корсетах і з батогом у руках, у шкільній формі й з кісками та навіть у формі поліцейського. Під кожним фото, під заголовком «Важлива інформація», указувався вік, ціна й кваліфікація. Харрі помітив, що дівчатам від вісімнадцяти до двадцяти двох років і що ціни коливаються від тисячі до трьох тисяч батів і чи не кожна з дівчат володіє іноземною мовою й має досвід роботи медсестрою.

– Він приїхав сам? – запитав Харрі.

– Так.

– У його машині теж нікого не було?

Ванг заперечно похитав головою.

– А чому ви так у цьому впевнені? У «мерседеса» тоноване скло, а ви сиділи в холі...

– Зазвичай я виходжу у двір, щоб самому все перевірити. Буває, що хто-небудь бере із собою товариша. Якщо їх двоє, вони мають заплатити за двомісний номер.

– Розумію. Двомісний номер – подвійна ціна?

– Нічого не подвійна. – І Ванг знову вищирив гнилі зуби. – Разом дешевше.

– Що було потім?

– Не знаю. Та людина під'їхала на машині до номера сто двадцять, де тепер і лежить. Номер розташований у глибині патіо, і я мало що міг розгледіти в темряві. Я подзвонив Дім, вона приїхала сюди й стала чекати виклику. Минув деякий час, і тоді я сам послав її в номер клієнта.

– А в кого вдягнулася Дім? У кондуктора трамвая?

– Ні. – І Ванг перегорнув меню, а потім із гордістю показав фото юної всміхненої тайки в короткій сукні зі срібними блискітками й у білих ковзанах. Вона виставила вперед одну ногу, трохи присівши на другій і розвівши руки в боки, наче щойно успішно відкатала

програму. На засмаглому обличчі було намальоване руде ластовиння.

– Мається на увазі… – недовірливо вимовив Харрі й прочитав ім'я, що стояло під фотографією.

– Саме так, Тоня Гардінг. Та, котра перемогла інших американок, та сама, красуня. Дім може зобразити її, якщо хочете…

– Ні, дякую, – відповів Харрі.

– Вона дуже популярна. Особливо серед американців. Уміє плакати, коли захочеш.

І Ванг провів вказівним пальцем по її щоках.

– Вона знайшла його в номері на ліжку з ножем у спині. Як це сталося?

– Дім прибігла сюди й сильно кричала.

– Як, прямо на ковзанах?

Ванг докірливо поглянув на Харрі.

– Ковзани надягають, уже знявши труси.

Харрі погодився, що так і правда зручніше, і махнув рукою, запрошуючи китайця продовжувати.

– Мені більше нема чого сказати, пане поліцейський. Ми повернулися в номер й упевнилися, що все так і є, а потім я замкнув двері й подзвонив у поліцію.

– За словами Дім, двері були відчинені, коли вона увійшла в номер. І все-таки, чи були вони відчинені чи просто не замкнені?

Ванг знизав плечима.

– Двері були зачинені, але не замкнені. Це важливо?

– Ніколи не знаєш, що може виявитися важливим. Ви не помітили поблизу від номера кого-небудь ще того вечора?

Ванг похитав головою у відповідь.

– А де у вас книга відвідувачів? – запитав Харрі. Він почав утомлюватися від цієї розмови.

Китаєць скинув очі:

– Немає ніякої книги.

Харрі мовчки дивився на нього.

– Немає ніякої книги, – повторив китаєць. – Навіщо нам вона? Сюди ж ніхто не приходитиме, якщо треба буде реєструватися й повідомляти ім'я та адресу.

– Я не ідіот, Ванге. Ніхто й не думає про реєстрацію, але ви самі, зрозуміло, ведете запис. Так, про всяк випадок. Тут напевно бувають поважні особи, і книга відвідувачів може стати в пригоді, якщо у вас коли-небудь раптом виникнуть проблеми. Чи не так?

Китаєць лупнув очима по-жаб'ячому.

– Облиште, Ванге. Тому, хто не замішаний в убивстві, нема чого боятися. Особливо якщо він не публічна персона. Слово честі. Ну, давайте сюди книгу.

Вона виявилася маленьким блокнотом, і Харрі швидко переглянув сторінки, заповнені густими записами з незрозумілими тайськими позначками.

– Сюди прийде один із поліцейських і зробить копію, – сказав він.

Біля «мерседеса» на нього чекали всі троє. Горіли фари, і на освітленому патіо лежав розкритий кейс.

– Знайшли що-небудь?

– Схоже, у посла були особливі сексуальні пристрасті.

– Знаю. Тоня Гардінг. Я називаю це сексуальним збоченням.

Раптово Харрі застиг перед кейсом. У жовтуватому світлі фар чітко виступили всі деталі на чорно-білій фотографії. Його взяв дрож. Авжеж, він чув про таке, навіть читав рапорти й розмовляв про це з колегами з відділу статевих злочинів, але вперше в житті *побачив*, як дорослий ґвалтує дитину.

Розділ 8

Вони їхали по Сукхумвіт-роуд, уздовж якої майже впритул стояли тризіркові готелі, розкішні вілли й халупи з дощок і жерсті. Але Харрі нічого не помічав, погляд його втупився в одну точку.

– Рух зараз спокійніший, – сказала Крамлі.

– Еге.

Вона усміхнулася одними губами.

– Вибач, але в Бангкоку ми обговорюємо трафік, як в інших місцях говорять про погоду. Варто пожити тут зовсім недовго, як стає зрозуміло – чому. Погода однакова із січня по травень. Улітку мусони приносять дощі. І тоді ллє три місяці безперестанку. Більше про погоду сказати нічого. Крім того, що в нас спека. Ми повторюємо це одне одному цілий рік, і потім розмова вичерпується сама собою. Отак, чуєш?

– Мм.

– Інша справа транспорт. Він впливає на повсякденне життя в Бангкоку більше, ніж будь-який тайфун. Я ніколи не знаю напевно, о котрій годині дістануся до роботи, коли вранці сідаю в машину: дорога може забрати від сорока хвилин до чотирьох годин. А десять років тому я витрачала на неї двадцять п'ять хвилин.

– Що ж сталося?

– Усе змінюється. Економічне зростання – от що. За останні двадцять років стався економічний бум, і Бангкок перетворився на «зозуленя» Таїланду. Тут є робочі місця, люди приїжджають у місто із сіл. Дедалі більше народу поспішає на роботу вранці, дедалі більше ротів треба нагодувати, дедалі більше вантажів перевезти. Автівок стало більше, а політики тільки обіцяють нам нові дороги й радіють собі, бо це їхній зоряний час.

– Але час і справді непоганий?

– Не те щоб мені не подобалося, що мешканці бамбукових хатин купують собі кольорові телевізори, але все відбувається надто

швидко, просто жах. І якщо ти мене запитаєш, то я скажу, що зростання заради самого зростання – це логіка ракової пухлини. Скажу більше: я навіть радію, що торік ми зайшли в глухий кут. А після девальвації валюти наша економіка немовби опинилася в морозильній камері. І це вже помітно з дорожнього руху.

– Тобто раніше на дорогах було ще гірше, ніж тепер?

– О, так. Дивися…

І Крамлі вказала пальцем на гігантський паркінг, де стояли сотні бетономішалок.

– Торік ця стоянка була майже порожня, але тепер мало хто займається будівництвом, тому, як бачиш, флот на причалі. А до торгових центрів народ ходить тільки заради кондиціонерів, торгівля практично завмерла.

Якийсь час вони їхали мовчки.

– Як ти гадаєш, хто стоїть за всім цим паскудством? – запитав Харрі.

– Валютні спекулянти.

Він поглянув на неї з виразом нерозуміння на обличчі.

– Я про знімки.

– А-а. – Вона кинула на нього швидкий погляд. – Що, не схвалюєш?

Він знизав плечима.

– Я особливою толерантністю не відрізняюся. Іноді я навіть готовий підтримати страту.

Інспектор Крамлі глянула на годинник.

– По дорозі до тебе ми будемо проїжджати ресторан. Що скажеш про бліц-курс традиційної тайської кухні?

– Із задоволенням. Але ти не відповіла на моє питання.

– Хто стоїть за фотками? Харрі, у Таїланді найбільше число збоченців у порівнянні з іншими країнами. Сюди приїжджають заради нашої секс-індустрії, яка задовольняє будь-які бажання. Я підкреслюю – будь-які. То звідки ж мені знати, хто стоїть за цією дитячою порнухою?

Харрі насупився й покрутив шиєю.

– Я просто запитав. Чи не траплялося в Таїланді якогось скандалу з посольським педофілом кілька років тому?

– Так, ми розкрутили одну таку справу про педофілію, до якої були причетні чужоземні дипломати, серед них і посол Австралії. Справа вкрай неприємна.

– Але не для поліції?

– Таке скажеш! Для нас це було як виграти чемпіонат світу з футболу й одночасно одержати «Оскар». Прем'єр-міністр надіслав нам вітальну телеграму, міністр туризму був у захваті, на нас обрушилася злива нагород. Знаєш, такі події зміцнюють престиж поліції для людей.

– То з чого ми розпочнемо пошуки?

– Гадки не маю. По-перше, всі ті, хто проходив у тій справі, сидять у в'язниці або вислані з країни. По-друге, я зовсім не впевнена, що фотографії мають якесь відношення до вбивства.

Крамлі повернула до паркінгу, де стояв охоронець, вказуючи їм на неймовірно вузький просвіт між двома машинами. Вона натиснула на кнопку, задзижчала електроніка, і велике скло з обох боків джипа поповзло вниз. Тоді вона перемкнулася на задню передачу й натисла на газ.

– Навряд чи... – почав було Харрі, але старший інспектор уже припаркувалася. Бічні дзеркала усе ще тремтіли. – Як же ми тепер виїдемо? – запитав він.

– Не варто так хвилюватися, інспекторе.

Упершись обома руками, вона вилізла в бічне вікно, поставила ногу на крило машини й зістрибнула. Доклавши певних зусиль, Харрі повторив за нею цей маневр.

– Поступово навчишся, – сказала вона й пішла вперед. – Бангкок – тісне місто.

– А як же магнітола? – нагадав їй Харрі й поглянув назад на спокусливо відкрите вікно джипа. – Ти що, сподіваєшся знайти її там, коли ми повернемося?

Вона показала поліцейський жетон охоронцеві, той відразу ж підхопився.

– Так.

– На ножі жодних відбитків, – сказала Крамлі й задоволено прицмокнула.

«Сом-там», щось на зразок зеленого салату з папаєю, виявився не таким уже й екзотичним, як гадав Харрі. Але смачним. І гострим.

Крамлі шумно втягла в себе пивну піну. Він негайно озирнувся на сусідів, але, схоже, ніхто не звернув на них із Крамлі жодної уваги, швидше за все тому, що звуки повністю поглинала полька, яку грав місцевий струнний оркестр у глибині залу і яку в свою чергу перекривав гуркіт транспорту на вулиці. Харрі вирішив, що вип'є два кухлі пива. І годі. А по дорозі додому, може, прихопить блок із шести банок.

– А що можна сказати про орнамент на ручці?

– Нхо вважає, що ніж звідкись із півночі, такі бувають у гірських племен у провінції Чіанграй або десь поруч із цією місциною. Судячи з інкрустації кольоровим склом. Нхо не впевнений на сто відсотків, але хай там як, ніж незвичайний, такий не купиш у місцевих крамничках, так що завтра ми відішлемо його професорові-мистецтвознавцю з музею Бенчамабопхіт. Він знає все про стародавні ножі.

Ліз махнула рукою, й офіціант, що підійшов, налив їй із супниці духмяного гарячого супу з кокосового молока.

– Обережніше з біленькими. І з червоненькими, вони гострі, – сказала вона, вказуючи ложкою. – До речі, зелененькі теж.

Харрі скептично розглядав ці інгредієнти страви у своїй мисці.

– А що тут взагалі не страшно їсти?

– Корінь галанга, думаю, о'кей.

– У тебе є версії? – запитав він спеціально голосно, щоб не чути, як вона присьорбує.

– Щодо можливого вбивці? Авжеж. Безліч. По-перше, це могла бути сама повія. Або власник мотелю. А може, і відразу обоє. Це перше, що спало на думку.

– І які ж у них мотиви?

– Гроші.

– У гаманці Мольнеса лежало п'ятсот батів.

– Оскільки він діставав гаманець у холі мотелю, наш приятель Ванг міг побачити, що грошей там набагато більше, що цілком імовірно, а виходить, спокуса виявилася занадто великою. Ванг міг і не знати, що це дипломат і що буде такий скандал.

– І як же все сталося?

Крамлі, енергійно піднявши виделку, нахилилася вперед.

– Вони чекають, поки посол пройде до себе в номер, стукають і всаджують у нього ніж, як тільки він, відкривши двері, повертається до них спиною. Він падає прямо на ліжко, вони обчищають його гаманець, але все-таки залишають там п'ятсот батів, щоб справа не була схожа на пограбування. Потім чекають три години й дзвонять у поліцію. У Ванга, мабуть, є приятель у дільниці, який простежив, щоб усе пройшло без ускладнень. Ні мотиву, ні підозрюваних, усі ж хочуть зам'яти справу про проституцію. От і маємо.

Раптом у Харрі очі полізли з орбіт. Він різко схопив кухоль і підніс до рота.

– Червоненький попався? – усміхнулася Крамлі.

Харрі важко дихав.

– Ну що ж, непогана версія, старший інспекторе. Але думаю, ти помиляєшся, – повільно вимовив він.

Вона наморщила лоб:

– А як по-твоєму?

– По-перше: ти згодна, що жінка не змогла б скоїти вбивство без допомоги Ванга?

Крамлі замислилася.

– Давай поміркуємо. Якщо Ванг у цьому не брав участі, то можемо виходити з того, що він не бреше. Виходить, вона не могла його

вбити раніше, ніж увійшла туди о пів на дванадцяту. Але лікар стверджує, що вбивство сталося не пізніше десятої години. Я згодна, Холе, вона не могла вбити його сама.

Парочка за сусіднім столом здивовано поглядала на Крамлі.

– Прекрасно. По-друге, ти припускаєш, що Ванг на момент убивства не знав про дипломатичний статус Мольнеса, інакше він не вбив би його, оскільки стався б скандал, коли вже клієнт не простий турист. Вірно?

– Ну…

– Цей Ванг, між іншим, таємно веде запис відвідувачів, кажу тобі, у нього цілий список політиків і державних чиновників. День і година кожного відвідування мотелю. Так, про всякий випадок, щоб було чим шантажувати, якщо хтось захоче наїхати на його мотель. Але коли з'являється хтось, кого він не знає в обличчя, то він же не може спитати документи? І тоді він виходить у двір, нібито впевнитися, чи нема ще когось у машині, так? А насправді – щоб з'ясувати, хто такий цей клієнт.

– Я тебе не розумію.

– Він записав наш номер машини, ясно? А потім пробив по базі. Побачивши синій номер «мерседеса», він умить зрозумів, що Мольнес – дипломат.

Крамлі поглянула на Харрі й замислилася. Потім рвучко розвернулася й зиркнула на сусідній столик. Парочка відвідувачів, що сиділи там, здригнувшись, стали дивитися у свої тарілки.

Крамлі запросто почухала ногу виделкою.

– Дощу не було вже три місяці, – вимовила вона.

– Даруй, що?

Вона махнула офіціантові, щоб той приніс рахунок.

– Це має якесь відношення до справи? – запитав Харрі.

– Та не дуже, – відповіла вона.

Наближалася третя година по півночі. Вуличний гомін заглушало рівномірне гудіння вентилятора на нічному столику. Лише зрідка

Харрі чув, як важка вантажівка проїжджає по мосту Таксін-бридж чи подинокий річковий теплохід гуде, відходячи від причалу на Чао-Прайя.

Замкнувши за собою двері квартири, він побачив, що на телефоні миготить червона лампочка, і, натиснувши на автовідповідач, прослухав два повідомлення. Одне було з норвезького посольства. Радник Тоньє Віг трохи гугнявила – або вона родом із Осло, або хоче, щоб усі так думали. Цим своїм голосом вона просила Харрі бути в посольстві о десятій годині ранку, але під кінець повідомлення змінила час на дванадцяту, тому що з'ясувалося, що в неї вже призначена зустріч на чверть на одинадцяту.

Друге повідомлення було від Б'ярне Мьоллера. Він просто побажав Харрі успіху. З його голосу було чути, що він не дуже любить автовідповідачі.

Харрі впав на ліжко, не вмикаючи світла. Він так і не купив собі шість банок пива. Шприци з вітаміном B_{12} лежали у валізі. Після запою в Сіднеї він був повністю виснажений, і всього лише один шприц привів його до тями. Він зітхнув. Коли він прийняв рішення? Коли погодився на цю роботу в Бангкоку? Ні, раніше, кілька тижнів тому, коли він призначив сам собі дедлайн: день народження Сестреняти. Біс його знає, чому він усе-таки зважився. Може, йому остогидло зациклення, коли день минає за днем, не залишаючи сліду в пам'яті, й далі в тому ж дусі. Він ненавидів висловлюватися, наче в стародавній комедії про Еппе, який зав'язав.[7] А просто брав і приймав рішення, раз і назавжди. Без жодних компромісів, без зволікань. «Я можу зав'язати хоч сьогодні». Скільки разів він чув це від хлопців із «Шрьодера», які прагнули переконати себе, що вони не пропащі п'яниці? Сам він, авжеж, пропащий, проте він єдиний із них дійсно може кинути, коли захоче. До дня народження ще дев'ять днів, але коли вже Еуне сказав, що відрядження може стати доброю нагодою, то Харрі вирішив почати одразу.

Застогнавши, він перевернувся на інший бік.

Цікаво, що зараз робить Сестреня, якщо насмілилася вийти з дому сьогодні ввечері? І чи подзвонила вона батькові, як обіцяла? І чи зможе він справді поговорити з нею, не обмежуючись самими «так» і «ні»?

Була вже четверта година ранку, і нехай у Норвегії лише дев'ята вечора, але Харрі вже другу добу на ногах, так що заснути, здається, не проблема. Але щойно він заплющував очі, як у пам'яті виринав маленький голий тайський хлопчик із фотографії у світлі автомобільних фар, і очі Харрі знову відкривалися. Мабуть, все-таки слід було купити блок пива. Коли він нарешті заснув, уже світало, і на Таксін-бридж знову гуркотів транспортний потік.

Розділ 9

Нхо ввійшов в Управління поліції через головний вхід і зупинився, побачивши, як високий білявий поліцейський намагається щось пояснити всміхненому охоронцеві.

– Доброго ранку, містере Холе, чим можу допомогти?

Харрі обернувся. Очі в нього були опухлі й червоні.

– Так, проведи мене повз цього упертюха.

Нхо кивнув охоронцеві, і той відступив, пропускаючи їх.

– Він стверджує, що не пам'ятає мене відучора, – обурювався Харрі, поки вони чекали на ліфт. – Хай йому грець, хіба він не мусить пам'ятати хоча б те, що було вчора?

– Не знаю. Ви впевнені, що вчора чергував саме він?

– Принаймні, хтось дуже схожий на нього.

Нхо знизав плечима.

– Може, для тебе всі тайці однакові?

Харрі вже зібрався відповісти, коли помітив на губах Нхо уїдливу посмішку.

– Саме так. А ти намагаєшся пояснити мені, що ми, білі, для вас теж усі однакові?

– Та ні. Ми бачимо різницю між Арнольдом Шварценеґґером і Памелою Андерсон.

Харрі широко усміхнувся. Йому подобався цей молодий поліцейський.

– Гаразд. Розумію. Один-нуль на твою користь, Нхо.

– Нхо.

– Нхо, так. Хіба я сказав не так?

Нхо усміхнувся і похитав головою.

У ліфті було повно людей і так задушливо, що протиснутися в нього було те саме, що в наплічник із несвіжим тренувальним костюмом. Харрі на дві голови підносився над іншими. Дехто підняв

на нього очі, прихильно усміхаючись. Один із них запитав Нхо про щось і потім вимовив:

– A, Norway… that's… that's… I can't remember his name… please help me.[8]

Харрі усміхнувся й спробував із жалем розвести руками, але в ліфті було занадто тісно.

– Yes, yes, very famous![9] – наполягав співрозмовник.

– Ібсен? – спробував допомогти йому Харрі. – Нансен?

– No, no, more famous![10]

– Гамсун? Григ?

– No, no. – Чоловік розчаровано поглянув на них, коли вони вийшли на п'ятому поверсі.

– Твій кабінет, – Крамлі вказала пальцем.

– Тут уже хтось сидить, – заперечив Харрі.

– Не там. А он там.

– Там?

І він витріщився на стілець, втиснутий між іншими за довгим столом, де впритул сиділи співробітники. Місця за столом навпроти його стільця вистачало лише для блокнота й телефонного апарата.

– Подивимося, може, я зможу влаштувати тебе в іншому місці, якщо затримаєшся у нас.

– Сподіваюся, цього не буде, – пробубонів Харрі.

Інспектор зібрала свою команду на ранкову нараду. Власне, команда складалася із Нхо й Сунтгорна, двох поліцейських, яких Харрі вже бачив напередодні ввечері, і ще Рангсана, найстаршого з працівників відділу.

Рангсан сидів, закрившись газетою, і робив вигляд, що уважно читає, але іноді вставляв свої коментарі тайською мовою, які задоволена Крамлі відразу записувала в маленьку чорну книжечку.

– Гаразд, – сказала вона, закривши книжку. – Отже, ми уп'ятьох спробуємо розв'язати цю справу. Серед нас є норвезький колега, тому всі розмови відтепер вестимуться англійською. Почнемо з

технічної експертизи. Рангсан розмовляв із хлопцем з технічного відділу. Прошу.

Рангсан дбайливо згорнув газету й відкашлявся. Чоловік був рідковолосий, окуляри на шнурку сповзали на кінчик носа, – всім своїм виглядом він нагадував Харрі шкільного вчителя, який дивиться на всіх навколо поблажливо й дещо саркастично.

– Я розмовляв із Супаваді з технічного. Вони знайшли цілу купу відбитків у номері мотелю, що й не дивно, але жоден із них не належав небіжчику.

Інші відбитки ідентифіковані не були.

– Це не так легко зробити, – пояснив Рангсан. – Навіть якщо «Олімпуссі» відвідує не так багато клієнтів, однаково там залишилося не менше сотні відбитків.

– А що, хіба нема відбитків на дверній ручці? – запитав Харрі.

– На жаль, їх там аж забагато. І жодного цілого.

Крамлі поклала ноги в найківських кросівках на стіл.

– Мольнес, мабуть, відразу ліг у постіль, тільки-но ввійшовши в номер, так що не встиг наслідити. І щонайменше двоє бралися за ручку дверей після вбивства – Дім і Ванг. – Вона кивнула Рангсану, що знову розгорнув було газету. – Розкриття показало, як ми й припускали, що посол був заколотий ножем. Ніж проколов ліву легеню і потрапив прямо в серце, так що перикард наповнився кров'ю.

– Тампонада, – вставив Харрі.

– Що?

– Так це називається. Все одно що засунути вату в дзвіночок: серце не в змозі битися й захлинається власною кров'ю.

Крамлі скорчила гримасу.

– О'кей, залишимо поки що технічні деталі й повернемося до загальної картини злочину. До речі, наш норвезький колега вже відкинув версію про те, що мотивом убивства було пограбування. Може, розповіси нам, Харрі, що ти думаєш про це вбивство?

Усі повернулися до нього. Харрі похитав головою.

– Я поки нічого не думаю. Просто я вважаю, що в цій справі є дві дивні речі.

– Що ж, ми слухаємо, інспекторе.

– Гаразд. ВІЛ поширений у Таїланді, чи не так?

Запала мовчанка. Рангсан глянув через газету:

– У нас півмільйона інфікованих, відповідно до офіційної статистики. У найближчі п'ять років прогнозується від двох до трьох мільйонів носіїв вірусу.

– Дякую за інформацію. У Мольнеса не було із собою презервативів. Багато ви знаєте людей, які зважилися б на секс із повією в Бангкоку без презерватива?

Ніхто не відповів. Рангсан щось буркнув тайською, двоє інших тайців голосно зареготали.

– Набагато більше, ніж ти думаєш, – переклала йому Крамлі.

– Усього кілька років тому мало хто з повій у Бангкоку взагалі знав, що таке ВІЛ, – сказав Нхо. – Але тепер багато хто з них самі беруть із собою презервативи.

– Хай так. Але якщо я батько сімейства, як Мольнес, то я, швидше за все, подбаю про те, щоб теж мати презервативи, заради своєї ж безпеки.

Сунтгорн фиркнув:

– Якби я був батьком сімейства, я не пішов би до *сопхені*.

– До повії, – знову переклала Крамлі.

– Розумію. – Харрі замислено постукував олівцем по столу.

– Що ще дивного ти знайшов у цій справі, Харрі?

– Гроші.

– Гроші?

– У нього із собою було всього п'ятсот батів, тобто приблизно десять американських доларів. Але дівчина, яку він зняв, коштує тисячу п'ятсот батів.

На мить усі притихли.

– Гарне питання, – сказала Крамлі. – Але, може, вона забезпечила собі гонорар до того, як здійняла тривогу, виявивши, що він

мертвий?

– Ти маєш на увазі, що вона його пограбувала?

– Саме так. Виконала свою частину договору.

Харрі кивнув:

– Можливо. Коли ми зможемо поговорити з нею?

– Після обіду. – Крамлі відкинулася на стілець. – Якщо бажаючих виступити більше немає, то всі вільні.

Бажаючих не було.

За порадою Нхо Харрі викроїв сорок п’ять хвилин, щоб з’їздити в посольство. Спускаючись у переповненому ліфті, він почув знайомий голос:

– I know now, I know now![11] Сульшер! Сульшер!

Харрі повернув голову й, погоджуючись, усміхнувся у відповідь.

Ось хто найвідоміший норвежець у світі. Футболіст-нападник, з англійського промислового міста, посунув усіх наших першовідкривачів, художників і письменників. Помізкувавши трохи, Харрі вирішив, що чоловік у ліфті по-своєму має рацію.

Розділ 10

На вісімнадцятому поверсі за дубовими дверима й двома постами сек'юріті Харрі знайшов нарешті металеву табличку з норвезьким геральдичним левом. Жінка за стійкою, молода гарненька таїландка з маленьким ротиком, ще меншим носиком й оксамитовими карими очима на круглому обличчі, насупила чоло, вивчаючи його документи. Потім вона зняла слухавку, тихенько вимовила три склади й поклала її.

– Кабінет міс Віг другий праворуч, сер, – сказала вона з такою чарівною усмішкою, що Харрі подумав було, а чи не закохатися в неї з першого погляду.

– Увійдіть, – пролунав голос крізь двері, коли Харрі постукав.

У кабінеті, схилившись над великим письмовим столом із цінної деревини, сиділа Тоньє Віг, занурена у свої записи. Вона підвела погляд на Харрі, що ввійшов, злегка усміхнулася, пружно встала зі стільця – висока, сухорлява, одягнена в білий шовковий костюм, – і простягнула Харрі руку для вітання.

Тоньє Віг була повною протилежністю секретарки-таїландки. Здавалося, на її видовженому обличчі боролися за місце ніс, рот й очі, і переміг, мабуть, ніс. Він нагадував якийсь вузлуватий коренеплід і забезпечував мінімум простору між величезними, сильно підведеними очима. Не те щоб фрекен Віг була страшненька, ні, деякі чоловіки навіть узялися б доводити, що її обличчя відрізняється своєрідною класичною красою.

– Як мило, що ви нарешті тут, інспекторе. Шкода тільки, що з такої сумної нагоди.

Харрі ледь устиг торкнутися її кістлявих пальців, як вона висмикнула руку.

Вона запитала, чи влаштовує його посольська квартира, а насамкінець поцікавилася, чим йому може допомогти вона особисто чи хтось з інших співробітників посольства.

– Ми всі дуже хочемо покінчити із цією справою якомога швидше, – сказала вона й потерла ніс, обережно, щоб не розмазати макіяж.

– Я розумію.

– Для нас це були важкі дні, і, можливо, мої слова звучатимуть жорстоко, але життя триває. Люди вважають, що дипломати тільки те й роблять, що ходять на прийоми, п'ють коктейлі й розважаються, але мушу вам сказати, що це не відповідає дійсності. Саме зараз я займаюся нашими співгромадянами: у мене вісім норвежців у лікарні й шестеро – у в'язниці, причому четверо з них сидять за зберігання наркотиків. Газетярі з «Верденс Ганг» дзвонять щодня. Виявляється, одна з ув'язнених жінок при надії. А минулого місяця помер один норвежець у Паттайї: випав із вікна. Два трупи за рік. Чимало клопоту. – Вона засмучено похитала головою. – П'яні матроси й торговці героїном. Ви ще не бачили місцевих в'язниць? Страшне видовище. А якщо хтось загубить паспорт, гадаєте, у нього є страховка чи гроші на зворотний квиток? Звісно, немає, про все мусить подбати посольство. Гаразд, повернімося до справи.

– Як я розумію, саме до вас автоматично переходять обов'язки посла у випадку його смерті.

– Так, я – повірник у справах.

– Коли буде призначено нового посла?

– Гадаю, довго чекати не доведеться. Звичайно це займає місяць-два.

– Вам не дуже подобається самій відповідати за все?

Тоньє Віг криво посміхнулася.

– Я не це мала на увазі. Фактично я вже була в ранзі повірника в справах цілих півроку, поки до нас не перевели Мольнеса. Я тільки хочу сказати, що сподіваюся на швидке рішення щодо призначення.

– Виходить, ви розраховуєте на те, що самі станете послом.

– Припустимо, – сказала вона, піднявши куточки рота. – Це було б цілком очікувано. Але боюся, ми можемо й не вгадати, що вирішить Міністерство закордонних справ Королівства Норвегія.

У кабінет ковзнула тінь, і перед Харрі з'явилася чашка.

– Ви п'єте *чаа раун*? – запитала фрекен Віг.

– Не знаю.

– Даруйте, – усміхнулася вона. – Я забула, що ви в нас новачок. Це таїландський чорний чай. Чи бачите, я практикую тут *high tea*.[12] Хоча, якщо суворо дотримуватися англійської традиції, чай слід пити після другої години.

Харрі подякував за частування, і коли наступної миті опустив очі, в його чашці вже було щось налите.

– А я гадав, що ці традиції зникли разом із англійськими колонізаторами.

– Таїланд ніколи не був колонією, – усміхнулася вона. – Ні англійською, ні французькою, на відміну від сусідніх країн. І тайці страшенно пишаються цим. Занадто пишаються, на мій погляд. Трохи англійського впливу ще нікому не нашкодило.

Харрі дістав блокнот і запитав, чи не міг посол виявитися замішаним у якій-небудь афері.

– Афері, інспекторе?

Він коротко пояснив, що розуміє під аферою й що більше сімдесяти відсотків скоєних убивств пов'язано з тим, що жертва займалася чимсь незаконним.

– Незаконним? Мольнес? – Вона захитала головою. – Він не такий... не був таким.

– Ви не знаєте, чи були в нього вороги?

– Навіть уявити таке не можу. Чому ви питаєте? А може, це ніяке не політичне вбивство?

– У нас поки замало фактів, так що ми перевіряємо всі можливі версії.

Фрекен Віг розповіла, що в понеділок, коли його вбили, Мольнес виїхав на зустріч відразу ж після обіду. Він не повідомив, на яку саме, але в цьому не було нічого незвичайного.

– У нього із собою завжди був мобільний телефон, так що ми могли переговорити з ним, якщо виникали якісь справи.

Харрі попросив дозволу оглянути кабінет посла. Фрекен Віг довелося провести його ще через двоє дверей, установлених «із метою безпеки», щоб нарешті відімкнути треті, котрі вели в потрібний кабінет. Там нічого не торкали, як і просив Харрі перед вильотом із Осло. Усюди безліч паперів, течок, сувенірів: вони громадилися на полицях, ними були обвішані стіни.

Над стосом паперів висів портрет норвезької королівської пари: король і королева велично дивилися вниз, прямо на відвідувачів, а вікна кабінету, за словами Віг, виходять на Куїнз-ріджент-парк.

Харрі знайшов щоденник, але записів у ньому було небагато. Він перевірив день, коли сталося вбивство, але на цю дату стояла одна-єдина позначка: «Ман Ю», знайоме скорочення «Манчестер Юнайтед», якщо він не помиляється. Напевно, посол записав для пам'яті, коли по телевізору будуть транслювати футбольний матч, подумав Харрі, і за службовою звичкою висунув шухляди письмового стола, але відразу зрозумів, що одному йому не впоратися: марно було обшукувати кабінет посла, якщо не знаєш, що саме шукати.

– А де його мобільник? – запитав Харрі.

– Як я й казала, він завжди носив його із собою.

– Але в мотелі ми не знайшли ніякого телефону. І я не думаю, що вбивця був злодієм.

Фрекен Віг знизала плечима:

– Може, хтось із ваших тайських колег його «конфіскував»?

Харрі зволів утриматися від коментарів і замість цього запитав, чи не дзвонив Мольнесу в той день хто-небудь із посольства. Фрекен Віг завагалася, але пообіцяла довідатися. Харрі востаннє обвів поглядом кабінет.

– Хто з посольських працівників останнім бачив Мольнеса?

Вона замислилася.

– Мабуть, Санпхет, його водій. Вони з послом були добрими друзями. Водій дуже важко переживає втрату, тому я відпустила його на кілька днів.

– Чому ж він не одвіз посла на зустріч у день убивства, коли вже він водій?

Вона знову знизала плечима:

– Я теж думала про це. Посол не любив їздити по Бангкоку сам.

– Гм. А що ви можете розповісти мені про водія?

– Про Санпхета? Він служить у посольстві вже дуже давно. Ніколи не бував у Норвегії, але знає назви всіх норвезьких міст. І ще імена всіх королів. І Гріга любить. Не знаю, чи є в нього вдома програвач, але мені здається, він зібрав усі можливі диски з музикою Гріга. Дуже приємний літній таєць. – Вона нахилила голову набік й усміхнулася.

Харрі запитав, чи не знає вона, де можна зустрітися з Хільде Мольнес.

– Вона в себе вдома. Боюся, у жахливому стані. Я хотіла б порадити вам почекати трохи, перш ніж говорити з нею.

– Дякую за пораду, фрекен Віг, але ми не можемо дозволити собі таку розкіш, як час. Не могли б ви подзвонити їй і повідомити про мій візит?

– Так, розумію. Вибачте.

Він повернувся до неї:

– Звідки ви родом, фрекен Віг?

Тоньє Віг здивовано подивилася на нього. А потім невимушено розсміялася, та сміх її звучав трохи напружено.

– Це що, допит, інспекторе?

Харрі не відповів.

– Якщо це так важливо, то я виросла у Фредрікстаді.

– Я так і подумав, коли вас почув, – сказав він, підморгнувши.

Витончена тайка в холі сиділа на стільці закинувши голову, і впорскувала собі в чарівний носик якийсь спрей. Харрі делікатно кашлянув, вона здригнулася й зніяковіло усміхнулася, з очима, повними сліз.

– Вибачте, але в Бангкоку дуже брудне повітря, – сказала вона.

– Я це помітив. Чи не дасте мені номер водія?

Вона похитала головою й промовила, долаючи нежить:

– У нього немає телефону.

– Гаразд. А помешкання в нього є?

Його жарт їй явно не сподобався. Написавши на папірці адресу водія, вона подарувала йому на прощання ледь помітну усмішку.

Розділ 11

Слуга вже стояв у дверях, коли Харрі йшов по алеї, прямуючи до резиденції посла. Він провів Харрі через дві великі кімнати, вишукано обставлені меблями з очерету й тику, і вивів через терасу в сад, облаштований за будинком. Орхідеї квітнули жовтим і синім, а в затінку від великих розлогих верб пурхали метелики, немов вирізані з кольорового паперу. Біля басейну у формі пісочного годинника вони знайшли дружину посла, Хільде Мольнес. Вона сиділа в плетеному кріслі, одягнена в рожевий халат, перед нею на столику стояв такий само рожевий коктейль, і її сонцезахисні окуляри закривали півобличчя.

– Імовірно, це ви – інспектор Холе, – проговорила вона із твердим «р», що видавало в ній уродженку району Суннмьоре. – Тоньє подзвонила мені й повідомила, що ви їдете до мене. Хочете що-небудь випити, інспекторе?

– Ні, дякую.

– Дарма. Зауважте, у таку спеку варто пити. Згадайте про баланс рідини в організмі, навіть якщо вам не хочеться пити. Тут занадто швидко відбувається зневоднення.

Вона зняла сонцезахисні окуляри; очі в неї, як Харрі й припустив, побачивши її чорне як воронове крило волосся і смагляву шкіру, виявилися карі. Живі, але почервонілі. Горює або напилася зранку, подумав Харрі. Або й те й інше.

Він прикинув, що їй можна дати сорок із гаком, але виглядала вона неперевершено. Трохи поблякла красуня середнього віку, з верхівки середнього класу. Здається, він бачив її раніше.

Харрі сів в інше плетене крісло, що негайно прогнулося, облягаючи тіло, немов тільки його й чекало.

– У такому випадку я б випив води, фру Мольнес.

Вона дала розпорядження слузі й, махнувши рукою, випровадила його із саду.

– Вам повідомили, що ви можете побачити вашого чоловіка?

– Так, дякую, – сказала вона.

Харрі відзначив різкі нотки в її голосі.

– Мені нарешті дозволили побачити його. Чоловік, з яким я прожила в шлюбі двадцять років. – Її карі очі потемніли, і Харрі подумав, що, мабуть, правду кажуть, ніби до берегів Суннмьоре колись прибило чимало португальців й іспанців, що зазнали корабельної трощі.

– Я маю до вас кілька запитань, – вимовив він.

– Тоді покваптеся, поки на мене ще діє джин. – І вона перекинула через коліно стрункy, засмаглу й, мабуть, щойно поголену ногу.

Харрі дістав блокнот. Не те щоб йому так уже кортіло записувати, але не хотілося дивитися на неї, поки вона буде відповідати. Так легше розмовляти з родичами жертв.

Вона розповіла, що чоловік вирушив із дому вранці і не казав, що може повернутися пізно, але завжди можуть виникнути непередбачені обставини. Коли о десятій годині вечора від нього все ще нічого не було чути, вона спробувала подзвонити йому, але ні стаціонарний телефон у його кабінеті, ні мобільний не відповідали. Її це, однак, не стривожило. І тільки після опівночі їй подзвонила Тоньє Віг і повідомила, що чоловік її знайдений мертвим у якомусь мотелі.

Харрі кинув допитливий погляд на Хільде Мольнес. Говорила вона впевнено й без мелодраматизму.

Як зрозуміла Хільде Мольнес, Тоньє Віг нічого не знала про причину смерті. Наступного дня радник посольства сповістила її про те, що її чоловік убитий і що з Осло надійшло розпорядження про нерозголошення інформації, що стосується причин смерті. Інструкція поширювалася й на Хільде Мольнес, хоча вона не була співробітником посольства, оскільки всі без винятку норвезькі громадяни зобов'язані мовчати, коли йдеться про «державну безпеку». Останні слова вона вимовила з гіркою іронією й підняла келих.

Харрі кивнув, записуючи її розповідь у блокнот. Він запитав, чи впевнена вона, що її чоловік не залишив мобільний телефон удома, і вона сказала, що так. Сам не знаючи чому, він поцікавився, якої марки в нього був мобільник, і вона відповіла, що не знає напевно, але, здається, фінський.

Вона не змогла назвати йому імена осіб, у яких міг би бути мотив для вбивства посла.

Він постукав олівцем по блокноту.

– Ваш чоловік любив дітей?

– О так, дуже! – вирвалося в Хільде Мольнес, і вперше він почув тремтіння в її голосі. – Знали б ви, яким Атле був батьком: найкращим у світі!

Харрі знову зиркнув у свій блокнот. Ніщо в її погляді не видавало, чи зрозуміла вона двозначність запитання. Він був майже впевнений, що вона ні про що не здогадується, але знав і те, що клята професія змушує зробити наступний крок і запитати її прямо, чи відомо їй про захоплення посла дитячою порнографією.

Він провів рукою по обличчю. Відчув себе хірургом, що взявся за скальпель, але не в змозі зробити перший розріз. Грець би побив цю одвічну хистку безвольність, коли починаються неприємні речі. Коли невинним людям доводиться вислуховувати, як викривають їхніх близьких, як їм ні за що кидають в обличчя різні неприємні подробиці.

Хільде Мольнес випередила його.

– Він так любив дітей, що ми навіть збиралися вдочерити маленьку дівчинку, – сказала вона, і на очі їй навернулися сльози. – Бідне маля, біженку з Бірми. Так, у посольстві прийнято називати цю країну М'янмою, але я така стара, що говорю як і раніше – Бірма.

Вона сухо засміялася крізь сльози й опанувала себе. Харрі дивився вбік. Над квіткою орхідеї кружляла червона колібрі, немов крихітна модель вертольота.

Так воно і є, вирішив про себе він. Вона нічого не знає. Якщо з'явиться щось, що має відношення до цієї справи, він запитає її

пізніше. А якщо ні, то краще поберегти її нерви.

І Харрі запитав, як давно вони були знайомі. Хільде охоче повідала йому, що зустріла Атле Мольнеса вдома в Ерсте на Різдво – той ще був молодим політологом. Сімейство Мольнес належало до багатіїв, воно володіло двома меблевими фабриками, і спадкоємець здавався хорошою партією для будь-якої дівчини в окрузі, отже претенденток вистачало.

– А я була просто Хільде Мелле з хутора Меллегорен, зате найгарніша з усіх, – проговорила вона з тією ж сухою посмішкою. Раптом обличчя її болісно спотворилося, і вона швидко піднесла келих до губ.

Для Харрі не важко було впізнати в цій удові чисту юну красуню.

Особливо коли цей образ просто-таки матеріалізувався в прочинених дверях на терасі.

– Руно, люба, це ти! Цього хлопця звуть Харрі Холе. Він інспектор норвезької поліції й допомагає в розслідуванні того, що трапилося з батьком.

Дочка ковзнула по них поглядом і мовчки рушила до протилежного боку басейну. У неї було темне волосся й смаглява шкіра, як у матері, струнке гнучке тіло облягав купальник, і Харрі припустив, що їй років сімнадцять. Хоча це йому варто було б точно знати – адже перед тим, як їхати сюди, він одержав рапорт із вичерпною інформацією.

Дівчина могла б стати самою досконалістю, як і її мати, якби не одна деталь, про яку в рапорті нічого не було сказано. Коли вона обігнула басейн і зробила три повільних, граціозних кроки по трампліну, перш ніж згрупуватися й стрибнути, у Харрі все стислося всередині. З її правого плеча стирчав безпомічний обрубок, надаючи всьому тілу дивної, асиметричної форми, наче це птах із підбитим крилом робив зараз сальто в повітрі. Легкий сплеск – от і все, що було чути, коли вона зникла в зеленій воді. На поверхню виплили бульбашки.

– Руна чудово стрибає, – сказала Хільде Мольнес, хоча все було й так зрозуміло.

Він не відводячи погляду дивився на те місце, де вона пішла під воду, як раптом дівчина зринула з іншого боку, біля драбинки басейну. Вона піднялася по сходах, а він проводжав поглядом її мускулисту спину, дивився, як сонце грає в кожній краплині води на її шкірі, змушує мерехтіти на світлі її мокре чорне волосся. Кукса звисала вниз, наче курчаче крильце. Відхід зі сцени був такий само мовчазний, як вихід і стрибок. Вона зникла за дверима, не зронивши й слова.

– Вона не знала, що ви тут, – вимовила Хільде Мольнес, ніби вибачаючись. – Розумієте, вона не любить, коли сторонні бачать її без протеза.

– Так, розумію. Як вона сприйняла подію з її батьком?

– Навіть не питайте, – сказала Хільде Мольнес, задумливо подивившись їй услід. – Вона зараз у такому віці, що я нічого про неї не знаю. Й інші теж.

Вона знову підняла келих.

– Боюся, що Руна – дівчина не зовсім звичайна.

Харрі встав, подякувавши за бесіду, і попросив дозволу навідатися ще раз. Хільде Мольнес докорила йому на те, що він навіть води не випив, але він попрощався, заявивши, що це почекає до наступного разу. Отут до нього дійшло, що він, імовірно, сказав щось неналежне, однак вона посміхнулася й, прощаючись, підняла свій келих.

По дорозі назад він побачив відкритий «порше» червоного кольору, що під'їжджав до воріт. Він устиг помітити світлий чуб над сонячними окулярами «Рей Беннн» і сірий костюм від Армані, перш ніж машина, пролетівши мимо, зникла в тіні перед будинком.

Розділ 12

Коли Харрі повернувся до Управління, старшого інспектора Крамлі на місці не було. Нхо підняв угору палець і вимовив «Рогер», тільки-но Харрі люб'язно попросив його зв'язатися з телефонною компанією й перевірити всі розмови з мобільного телефону посла в день убивства.

Зі старшим інспектором удалося зв'язатися тільки ближче до п'ятої години. Оскільки було вже пізно, вона запропонувала прокататися по річці, помилуватися каналами й заодно, як вона висловилася, «закрити питання з визначними пам'ятками».

На пристані їм було запропоновано довгий човен за шістсот батів, але Крамлі щось просичала тайською, і ціна відразу впала до трьох сотень.

Вони попливли вниз по Чао-Прайя, потім звернули в один із вузьких каналів. Дерев'яні халупи без стін, суцільні руїни, ледь трималися на палях у воді, і запах їжі, клоаки й бензину накочувався на човен разом із хвилями. У Харрі було таке відчуття, що вони пропливають прямо крізь будинки, повз їхніх мешканців, і тільки зелені рослини рядками у горщиках заважали роздивитися те, що відбувалося всередині. Тим часом мешканців це не бентежило, навпаки, вони всміхнено махали руками у відповідь.

На причалі сиділи троє хлопців у шортах, ще мокрі; вони щойно викупалися в коричневій воді й тепер щось кричали їм. Крамлі приязно помахала їм кулаком, а весляр усміхнувся.

– Що вони кричать? – поцікавився Харрі.

Вона показала рукою на свою голову.

– *Мае чій*. Це значить «черниця». Черниці в Таїланді голять собі голови. Але було б на мені біле плаття, до мене поставилися б більш шанобливо, – засміялася вона.

– Он як? А як на мене, тебе й так поважають. Твої люди...

– Це тому, що я сама ставлюся до них із повагою, – перервала вона його. – І ще тому, що я вмію працювати.

Вона сплюнула за борт.

– Але тебе це, здається, дивує, адже я жінка?

– Я цього не казав.

– Багато іноземців дивуються, як це жінки у нашій країні можуть зробити успішну кар'єру. Але в нас не поширилася культура мачо, а моя проблема скоріше в тому, що я сама іноземка.

Від легкого бризу вологе повітря здавалося трохи прохолоднішим, у верхів'ях дерев чулося рипіння коників. Харрі й Ліз, як і минулого вечора, не відводили очей від кривавo-червоного заходу.

– Що змусило тебе переїхати сюди? – Харрі смутно підозрював, що переходить межу дозволеного, але однаково зважився запитати.

– Моя мати була тайкою, – не одразу заговорила вона. – Батько залишився служити в Сайгоні після війни у В'єтнамі, а в шістдесят сьомому зустрів її в Бангкоку. – Ліз розсміялася й поправила подушку під спиною. – Мати говорила, що завагітніла в першу ж ніч.

– Тобою?

Вона кивнула у відповідь.

– Після капітуляції батько взяв нас із собою до США, у Форт-Лодердейл, де служив у чині підполковника. Але коли ми приїхали туди, мати виявила, що він був одружений, ще коли вони зустрілися. А довідавшись, що мати вагітна, він написав додому й вимагав розлучення.

Ліз похитала головою.

– У нього були всі можливості кинути нас у Бангкоку, якби він тільки захотів. Може, у глибині душі він і бажав цього. Хто знає.

– Ти не питала його про це?

– Хіба нам завжди потрібна чесність? І потім, я знаю, що не одержала б чесної відповіді на своє питання. Просто він був таким.

– Був?

– Він уже помер.

Вона повернулася до Харрі:

– Тобі не подобається, що я розповідаю про свою родину?

Харрі прикусив фільтр сигарети.

– Та ні, нічого.

– Батько не міг учинити так, він не кинув нас, тому що відповідальність мала для нього значення. Коли мені виповнилося одинадцять, мені дозволили завести кошеня, ми взяли його в сусідів у Форт-Лодердейлі. Я довго умовляла, і батько нарешті погодився, але за умови, що я буду доглядати за твариною. Пройшло два тижні, кошеня мені набридло, і я пішла до батька запитати, чи не можна віддати його назад колишнім власникам. Тоді він одвів мене з кошеням у гараж. «Ніколи не уникай відповідальності, – сказав він. – Саме так зникли цілі цивілізації». Із цими словами він дістав свою гвинтівку й всадив дванадцятиміліметрову кулю прямо в голову кошеняті. Після цього велів мені принести води й вимити підлогу в гаражі. От яким він був. Тому... – Вона зняла темні окуляри, протерла їх краєм сорочки й прищулилася, милуючись заходом. – ...тому він ніколи не міг зрозуміти, навіщо припинили війну у В'єтнамі. Ми з матір'ю переселилися сюди, коли мені було вісімнадцять.

Харрі кивнув.

– Як я розумію, твоїй матері, з її азіатською зовнішністю, було не так уже й просто приїхати після війни на військову базу до США?

– На базі було найпростіше. А от інші американці, які не були у В'єтнамі, але втратили там сина або чоловіка, саме вони ненавиділи нас найдужче. Для них будь-який косоокий був Чарлі.[13]

Чоловік у костюмі сидів біля обгорілої хатини й курив сигару.

– А потім ти закінчила Поліцейську академію, стала слідчим у відділі вбивств і поголила голову?

– Не в такій послідовності. І я не голила голову. Волосся саме випало лише за тиждень, коли мені було сімнадцять. Рідкісна форма алопеції. Зате практично в місцевому кліматі.

Провівши рукою по голові, вона втомлено усміхнулася. Харрі тільки зараз помітив, що в неї немає ані брів, ані вій, нічого.

Повз них пропливав інший човен. Він був ущерть навантажений жовтими солом'яними капелюхами, і літня тайка жестами показувала то на капелюхи, то на їхні голови. Крамлі усміхнулася, поштиво відмовляючись від пропозиції, і щось сказала. Але жінка, перш ніж обігнати їх, перегнулася через борт до Харрі й простягнула йому білу квітку. А потім указала на Крамлі й розсміялася.

– Як буде «дякую» тайською?

– *Кхоуп кхун кхрап*, – сказала йому Крамлі.

– Зрозуміло. Скажи їй це за мене.

Вони пливли повз храм, *ават*, що стояв прямо в каналі, так що з його розкритих дверей чутно було спів ченців. Люди сиділи на сходах і, склавши руки, молилися.

– Про що вони моляться? – запитав він.

– Не знаю. Про мир. Про любов. Про краще життя, зараз або в майбутньому. Про те, про що просять люди скрізь і всюди.

– Я не вірю, що Атле Мольнес чекав повію. Думаю, він чекав когось іншого.

Вони пливли далі, і храм незабаром зник удалині.

– Кого ж?

– Гадки не маю.

– Тоді чому ти так думаєш?

– У нього були гроші тільки на те, щоб зняти номер, і я просто впевнений, що він не планував купувати секс-послуги. У цьому мотелі він збирався з кимсь зустрітися… За словами Ванга, коли Мольнеса знайшли, двері його номера були не замкнені. Хіба це не дивно? Адже коли зачиняєш подібні двері, замок у них спрацьовує автоматично. Він, мабуть, спеціально натиснув кнопку на ручці, щоб двері не замикалися самі. А вбивці це було просто непотрібно: він або вона, швидше за все, не чекали, що перед ними будуть незамкнені двері. Так чому ж Мольнес це зробив? Більшість людей у подібному місці замкнули б двері, коли б лягали спати, хіба не так?

Вона похитала головою.

– Може, він усе-таки ліг спати, але побоявся, що не почує стукоту в двері, коли прийде той, на кого він чекав?

– Навряд чи. Не було в нього причини залишати двері незамкненими й для цієї Тоні Гардінг, адже вони домовилися, що він спершу подзвонить. Згодна?

Харрі так захопився, що не помітив, як сильно зсунувся до борту, і весляр крикнув йому, щоб тримався посередині, бо човен перевернеться.

– Думаю, він хотів приховати, що збирався з кимсь зустрітися. І в цьому сенсі мотель був зручним місцем, оскільки стоїть за містом. Саме те, що треба для таємної зустрічі, та ще й ніякої реєстрації гостей.

– Гм. Ти думаєш про фотографії?

– Хіба можна про них не думати?

– Такі знімки можна купити в багатьох місцях Бангкока.

– Можливо, він зробив наступний крок. Може, йдеться про дитячу проституцію.

– Можливо. Продовжуй.

– Мобільний телефон. Його не було, коли ми знайшли вбитого, і його немає ані в кабінеті, ані в нього вдома.

– Його поцупив убивця.

– Так, але навіщо? І якщо це злодій, чому він заразом не взяв гроші й не угнав машину?

Крамлі почухала вухо.

– Доказ, – продовжував Харрі. – Убивця ретельно замітав сліди. Може, він прихопив із собою мобільник, тому що той містив важливу інформацію?

– Як це?

– Що робить типовий власник мобільного телефону, коли сидить у мотелі й на когось чекає, а цей хтось теж має мобільний телефон і саме в цей момент їде до мотелю, застряючи в жахливих заторах на дорогах Бангкока?

– Він дзвонить і запитує, чи довго ще йому чекати, – відповіла Крамлі, і здавалося, вона досі не розуміє, що він має на увазі.

– У Мольнеса був телефон «Нокіа», такий, як у мене. – І Харрі дістав телефон. – Як і більшість сучасних мобільних, він зберігає в пам'яті останні п'ять-десять дзвінків. І ймовірно, Мольнес розмовляв з убивцею до його приходу, а тому той знав, що його можуть знайти за набраними номерами у мобільнику.

– Ну так, – протягнула вона без особливого захвату. – Він міг просто стерти всі номери й покласти телефон на місце. Але в нас тепер є побічний доказ: убивцю Мольнес знав.

– А якщо телефон був вимкнений? Хільде Мольнес пробувала додзвонитися чоловікові, але марно. А без пін-коду вбивця не зміг би стерти в телефоні номери.

– О'кей. Тоді нам треба зв'язатися з телефонною компанією й одержати перелік номерів, за якими дзвонив Мольнес того вечора. Однак співробітники, які звичайно допомагають нам у таких справах, уже закінчили роботу, так що я подзвоню їм завтра вранці.

Харрі потер потилицю.

– Це не обов'язково. Я розмовляв із Нхо, він цим займається.

– Ясно, – сказала вона. – Ти навмисно зробив це не через мене?

У її голосі не чулося ні роздратування, ні виклику. Вона запитала тільки тому, що Нхо був її підлеглим і Харрі порушив ієрархію. І справа не в тому, хто тут начальник, а хто ні, а в тому, що ефективніше для розслідування. А це вже в зоні її відповідальності.

– Вас не було на місці, старший інспектор Крамлі. Вибачте, якщо я поквапився.

– Не варто вибачатися, Харрі. Ти ж сам кажеш, що мене в той момент не було. До речі, можеш звати мене Ліз.

Тепер вони піднімалися вгору річкою й уже встигли пропливти досить далеко. Старший інспектор показала пальцем на будинок, оточений великим садом.

– Там живе твій співвітчизник, – вимовила вона.

– Звідки ти знаєш?

– У пресі був скандал, коли він побудував собі цей будинок. Бачиш, він схожий на храм. Буддистів обурило, що язичник живе в такому житлі, вони вважають це блюзнірством. До того ж вони наголошували на тому, що будинок зведено з колишнього бірманського храму, котрий перебував на спірній прикордонній території з Таїландом. У ті часи там було важко, раз у раз зчинялася стрілянина, так що люди їхали хто куди. А норвежець купив задешево цілий храм, й оскільки північні бірманські храми побудовані з тикового дерева, він зміг розібрати його й перевезти до Бангкока.

– Це ж треба, – здивувався Харрі. – І хто це?

– Уве Кліпра. Один із найбільших будівельних підрядчиків у Бангкоку. Думаю, ти ще почуєш про нього, якщо затримаєшся в нас трохи довше.

І вона наказала весляреві повертати назад.

– Нхо, мабуть, уже одержав список дзвінків. Як щодо того, щоб замовити їжу з доставкою?

Список справді вже чекав на них, поховавши теорію Харрі.

– Останній дзвінок був зареєстрований о сімнадцятій п'ятдесят п'ять, – заявив Нхо. – Інакше кажучи, приїхавши в мотель, він нікому не дзвонив.

Харрі подивився в пластикову миску із супом-локшиною. Білі смужки нагадували бліді, заморені спагеті, і він щораз здригався, коли вони зринали в самому несподіваному місці, тільки-но він намагався підхопити їх паличками.

– Однак номер убивці може бути й у цьому списку, – промовила Ліз із напханим ротом. – Інакше навіщо йому було красти мобільник?

Увійшов Рангсан і повідомив, що тут Тоня Гардінг, у неї беруть відбитки пальців.

– Можете поговорити з нею, якщо хочете. І ще дещо: Супаваді сказав, вони перевірять ампулу з машини, результати будуть відомі

завтра. Нашою справою займаються в першу чергу.

– Передавай їм привіт і скажи *коп кон крап*, – відповів Харрі.

– Що-що?

– Скажи їм спасибі.

Харрі дурнувато усміхнувся, а Ліз, подавившись, закашлялася так, що рис розлетівся по стінах.

Розділ 13

Харрі не знав, скільки повій сиділо в коридорі, чекаючи на допит, він тільки бачив, що їх багато. Здавалося, вони з'являються у справах убивств так само регулярно, як мухи злітаються на коров'ячий корж. Не тому, що обов'язково замішані в цьому, а тому, що їм завжди є що розповісти.

Він чув, як вони сміються, лаються, плачуть, він водив із ними дружбу, сварився з ними, влаштовував їхні справи, порушував обіцянки, бував ними обпльований і битий. Однак було в цих жіночих долях, у тих обставинах, які їх сформували, щось таке, що він, як йому здавалося, знає й відчуває. Але от чого він ніяк не міг зрозуміти, так це їхнього незнищенного оптимізму: зазирнувши в саму безодню людської ницості, вони, проте, вірили, що є на світі гарні люди. Але ж він знає поліцейських, які так зовсім не вважають.

От чому Харрі поплескав Дім по плечу й пригостив її сигаретою, перш ніж почати розмову. Не тому, що розраховував чогось від неї домогтися, а просто помітивши, що їй хочеться курити.

Погляд у неї був твердий, лінія рота свідчила, що дівчина не з полохливих, але тепер, коли вона сиділа на стільці за пластиковим столиком, руки її нервово здригалися на колінах і було схоже, що вона от-от розплачеться.

– *Пен янгай*? – запитав він. «Як справи?» Перш ніж почати допит, він навчився від Ліз цих двох тайських слів.

Нхо переклав відповідь. Вона погано спить по ночах і більше не буде працювати в мотелі.

Харрі сів навпроти неї, поклавши руки на стіл, і спробував піймати її погляд. Її плечі злегка поникли, але вона продовжувала сидіти, відвернувшись від нього, схрестивши руки на грудях.

Крок за кроком вони розібрали те, що трапилося в мотелі, але нічого нового до вже сказаного вона не додала. Так, вона підтвердила, що двері в номер були зачинені, але не замкнені. Ні,

вона не бачила там ніякого мобільного телефону. І ніяких сторонніх людей там теж не було.

Коли Харрі згадав про «мерседес», запитавши, чи не помітила вона на машині дипломатичні номери, Дім лише похитала головою. Ні, вона не бачила ніякої машини. Далі цього вони не просунулися, і Харрі, закуривши, запитав, так просто, навмання, як на її думку, хто б міг це зробити. Нхо переклав запитання, і Харрі побачив по її обличчю, що поцілив у яблучко.

– Що вона каже?

– Вона каже, що там був ніж Кун Са.

– Що це значить?

– Ти не чув про Кун Са? – Нхо недовірливо поглянув на нього.

Харрі похитав головою.

– Кун Са – це наймогутніший в історії наркобарон. Разом із урядом Індокитаю та з ЦРУ він починаючи з п'ятдесятих років керував постачанням опіуму в Золотому трикутнику. У такий спосіб американці одержували грошики на проведення своїх операцій у регіоні. У цього хлопця було ціле військо в джунглях.

Отут Харрі пригадав, що раніше дещо чув про цього азіатського Ескобара.

– Кун Са здався бірманській владі два роки тому й був поміщений в інтернат, мабуть, найкомфортабельніший, який тільки можна собі уявити. Кажуть, саме він фінансував нові туристичні готелі в Бірмі, а дехто думає, що він як і раніше ватажок опіумної мафії на півночі. Коли вже вона називає це ім'я, то вважає, що вбивство – справа рук мафії. От чому вона така налякана.

Харрі уважно подивився на неї й кивнув Нхо.

– Ми можемо відпустити її, – сказав він нарешті.

Нхо переклав слова Харрі, і на обличчі Дім з'явився подив. Вона повернулася до інспектора й зустрілася з ним поглядом, а потім піднесла руки до обличчя і вклонилася. Отут до Харрі дійшло, що вона боялася, щоб її не затримали за проституцію.

Він усміхнувся у відповідь. Вона перегнулася через стіл.

– You like ice-skating, sil?[14]

– Кун Са? ЦРУ?

На телефонній лінії з Осло щось потріскувало, і, говорячи з Торхусом, Харрі чув відлуння власних слів.

– Перепрошую, інспекторе Холе, але ви там не перегрілися на сонці? Знайдено людину з ножем у спині, купленим невідомо де на півночі Таїланду, ми просимо вас обережно все дізнатися, а ви заявляєте, що маєте намір боротися з організованою злочинністю в Південно-Східній Азії?

– Ні. – Харрі поклав ноги на стіл. – Я зовсім не збираюся займатися чимсь подібним, Торхус. Я тільки хочу сказати, що, на думку музейного експерта, ніж цей не простий. Такі були зазвичай у народностей шан, і подібним антикваріатом у звичайних крамничках не торгують. Місцева поліція вважає, що ніж – це якесь послання опіумної мафії, щоб ми сиділи тихо, але я не поділяю їхньої думки. Якщо мафія захоче щось нам сказати, то не обов'язково жертвувати таким коштовним ножем – для цього є простіші способи.

– Через що ж такий шум?

– Я тільки сказав, що всі сліди ведуть саме в цьому напрямку. Але шеф поліції й чути не хоче ні про який опіум. Схоже, тут коїться казна-що. За його словами, уряд донедавна хоч якось контролював ситуацію, вони, мовляв, проводять різні стимулюючі програми для найбідніших селян, котрі вирощують опіум, щоб ті не втратили занадто багато грошей при переході на інші сільськогосподарські культури, і разом із тим селянам дозволяється вирощувати певну кількість опіуму для власних потреб.

– Власних потреб?

– Так-так, горцям це дозволено. Вони курять із роду в рід, і годі й намагатися тут щось змінювати. Проблема в тому, що імпорт опіуму з Лаосу до М'янми впав, і ціни відразу злетіли до небес; тож для того, щоб покрити попит, виробництво в Таїланді майже подвоїлося. Тут крутяться великі гроші, з'явилася безліч нових гравців, так що все

жахливо заплутано. У голови поліції нема ніякого бажання ворушити це осине гніздо саме зараз. Тому я вирішив почати з того, щоб якісь речі відкинути відразу. Скажімо, варіант, що посол сам був причетний до чогось кримінального. До дитячої порнографії, наприклад.

На іншому кінці дроту стало тихо.

– У нас немає ніяких причин думати… – почав Торхус, але його заглушив тріск на лінії.

– Повторіть!

– У нас немає ніяких причин думати, що посол Мольнес був педофілом, якщо ви це маєте на увазі.

– Що? Немає ніяких причин? Ви зараз не перед пресою виступаєте, Торхус. Я маю знати про такі речі, щоб вести подальше розслідування.

У трубці знову замовкли, у якийсь момент Харрі навіть вирішив, що зв'язок перервався. Потім голос Торхуса пролунав знову, і Харрі, незважаючи на перешкоди, уловив крижаний холод на протилежному боці земної кулі.

– Я скажу усе, що вам належить знати, Холе. А знати вам треба тільки те, що ви повинні знайти вбивцю, і нам начхати, хто ним виявиться, нам начхати, у чому там був замішаний посол, може, він був одночасно наркодилером і педерастом, – тільки щоб нічого не потрапило до преси! Будь-який скандал, не важливо, з якого приводу, буде розцінено як катастрофу, і ви нестимете за це персональну відповідальність. Ви все зрозуміли, Холе, чи хочете знати щось іще? – Торхус жодного разу не вдихнув повітря на цих словах.

Харрі з такою силою штовхнув стіл, що телефон підстрибнув, а колеги, що сиділи поруч, підскочили на своїх стільцях.

– Я вас прекрасно чую, – почав він, стиснувши зуби. – Тепер і ви послухайте мене.

Тут Харрі зробив паузу й набрав у груди якнайбільше повітря. Пивця б зараз, хоч кухлик! Він затис у губах сигарету й спробував

зосередитися.

– Якщо Мольнес у чомусь замішаний, то навряд чи він єдиний такий норвежець. Я сильно сумніваюся, що в нього виникли серйозні зв'язки в таїландському кримінальному світі за той короткий час, що він був тут; окрім того, я довідався, що він спілкувався в основному з норвезькою колонією в Бангкоку. І немає жодних причин не вірити, що більшість його знайомих – славні люди й у всіх були свої резони покинути батьківщину, а в когось ці резони були більш вагомими, ніж в інших. Проблеми з поліцією, як правило, стають найбільш серйозною причиною для якнайшвидшої еміграції в країну з теплим кліматом, у якої до того ж відсутній договір з Норвегією про екстрадицію. Ви читали в газетах про норвежця, якого застукали на місці злочину, коли він розважався із хлопчиками в готельному номері в Паттайї? Про це кричали перші сторінки «Верденс Ганг» і «Даґбладет». Місцева поліція любить такі скандали. Її хвалять за це в пресі, та й педофілів легше ловити, ніж героїнову мафію. Зараз таїландська поліція вже зачула легку здобич, але вони вичікують, поки справа буде формально закрита і я виїду додому; а вони через кілька місяців розкрутять скандал про дитячу порнографію, у якій були замішані норвежці. Як ви гадаєте, що тоді? Норвезькі газети негайно пошлють сюди зграю журналістів, і неодмінно випливе ім'я посла Норвегії в Таїланді. Але якщо нам удасться взяти цих хлопців зараз, поки в нас усе добре з місцевими поліцейськими, то, можливо, ми уникнемо скандалу.

З голосу голови департаменту Харрі зрозумів: до того поступово дійшло.

– Чого ви хочете?

– Я хочу знати, що ви мені не договорюєте. Що у вас є на Мольнеса, у чому він замішаний.

– Ви знаєте те, що вам слід знати, і не більше того. Невже це так важко зрозуміти? – Торхус майже стогнав. – Чого ви домагаєтеся, Холе? Я думав, ви, так само як і ми, зацікавлені швидше завершити цю справу.

– Я поліцейський, я роблю свою роботу, Торхус.
Торхус засміявся:

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

ТЕНТРІОНАЛІС
КАРТА СВІТУ
Ю НЕСБЬО
ТАРГАНИ
СКАНДИНАВСЬКИЙ
ГОСТРОСЮЖЕТНИЙ РОМАН
FOLIO

Примечания

1

Співробітник служби гостинності (*англ.)*.
Повернутися

2

На місці злочину (*лат.)*.
Повернутися

3

Це сказала професор кримінології Лів Фінстад у 1980-ті роки, відстоюючи сільськогосподарську політику марксистського «Червоного виборчого альянсу».
Повернутися

4

Можеш далі не казати (англ.).
Повернутися

5

«Відпочинок і реабілітація» (*англ.)*.
Повернутися

6

«Зносини й отруєння» (*англ.)*.
Повернутися

7

Мається на увазі монолог п’яниці Еппе з комедії норвезько-данського письменника Людвіґа Хольберга «Еппе з гори» (1720).
Повернутися

8

А, Норвегія… це… це… не можу пригадати його ім’я… будь ласка, допоможіть мені (*англ.)*.
Повернутися

9

Дуже, дуже відомий! (англ.)
Повернутися

10

Ні, ні, ще більш відомий! (*англ.)*
Повернутися

11

Я знаю тепер, я знаю! (*англ.)*
Повернутися

12

Вечірній чай (*англ.)*.
Повернутися

13

Чарлі (Віктор Чарлі) – так американські військовослужбовці називали бійців Південного В'єтнаму.
Повернутися

14

Вам подобається фігурне катання, сер? (*перекруч. англ.)*
Повернутися